

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за вересень 2023 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

11

1.1. Згідно з положеннями ст. 55 КК у випадку, коли санкцією відповідної частини статті Особливої частини КК передбачено можливість призначення особі додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, суд, визнаючи особу винуватою у вчиненні відповідного кримінального правопорушення, має право призначити таке додаткове покарання незалежно від того, чи обвинувачений обіймав певну посаду або займався певною діяльністю на час вчинення кримінального правопорушення

11

1.2. Особі, яку визнано винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого відповідною частиною статей 286, 286-1 КК, суд може призначити додаткове покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами незалежно від того, чи мала така особа на момент вчинення кримінального правопорушення отримане в передбаченому законом порядку посвідчення на право керування транспортними засобами

12

1.3. У матеріалах кримінального провадження має бути відображена інформація про походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину. Відсутність у матеріалах справи «корінця платіжного доручення» про видачу працівникам правоохоронних органів грошових коштів як видатків спеціального призначення та авансового звіту про використання коштів не є істотним порушенням вимог КПК і має бути оцінена у взаємозв'язку з відомостями про джерело походження коштів

У разі необхідності положення ч. 6 ст. 228 КПК дозволяють провести впізнання за фотознімками з додержанням вимог, зазначених у частинах 1, 2 вказаної статті, незалежно від наявності реальної можливості пред'явити для впізнання саму особу. Законодавством не передбачено необхідності обґрунтування та вмотивування слідчим проведення впізнання за фотознімками. Процесуальний закон не забороняє проведення впізнання в разі особистого знайомства з особою, яка впізнає

Відсутність у матеріалах справи окремої постанови про залучення особи до конфіденційного співробітництва чи залучення до участі в негласній слідчій (розшуковій) дії як конфідента не свідчить про порушення вимог КПК

Передача прокурору з недотриманням встановленого в ст. 252 КПК строку складання протоколу про результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії – аудіо-, відеоконтроль особи та контроль за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, не є істотним

порушенням вимог кримінального процесуального закону. Складання протоколів поза межами строку, визначеного в ч. 3 ст. 252 КПК, не може саме по собі свідчити про недопустимість результатів проведеної негласної слідчої (розшукової) дії	14
1.4. Датою введення в дію положень, вказаних у п. 4 § 2 розділу 4 Закону № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», у тому числі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, є 16.03.2018	
Пункт 10 ч. 1 ст. 284 КПК застосовується лише до кримінальних проваджень, відомості про які внесені до ЄРДР після введення в дію цього положення, тобто поширюється на кримінальні провадження, відомості про які внесені до ЄРДР із 16.03.2018, і не поширюється на кримінальні провадження, відомості щодо яких внесені в ЄРДР до вказаної дати	
Період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого ст. 219 КПК, і не зупиняє його	18
1.5. Вирішення питання про відновлення строку на касаційне оскарження вироку апеляційного суду, постановленого ним як судом першої інстанції в порядку КПК 1960 р., віднесене до компетенції конкретного апеляційного суду, який розглянув справу і постановив такий вирок	20
1.6. Ухвала про закриття кримінального провадження, яка постановлена лише щодо частини пред'явленого обвинувачення, підлягає оскарженню в апеляційному порядку, до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 ст. 392 КПК, щодо іншої частини інкримінованих особі діянь	21
1.7. Після встановлення під час апеляційного розгляду факту смерті обвинуваченого, щодо якого ухвалено виправдувальний вирок, суд апеляційної інстанції зобов'язаний виконати вимоги статей 370, 404, 419 КПК, забезпечити участь захисника, продовжити апеляційний розгляд, надати мотивовані відповіді на доводи апеляційних скарг та постановити ухвалу, передбачену одним із пунктів 1, 2, 5 або 6 ст. 407 КПК, з урахуванням вимог статей 284, 417 КПК	22
РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ	24
1.1. З метою формування єдиного правозастосовного підходу щодо тлумачення кваліфікуючої ознаки складів кримінальних правопорушень, передбачених частинами четвертими статей 185–187, 189 та 191 КК, «в умовах воєнного або надзвичайного стану» як такої, що є тотожною за	

своїм змістом з такою обставиною, що обтяжує покарання, як «вчинення злочину з використанням умов воєнного стану» (п. 1 ч. 2 ст. 67 КК), кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палат	24
1.2. З метою вирішення питання про можливість зупинення провадження в суді касаційної інстанції на підставі ч. 1 ст. 335 КПК щодо засудженого, який мобілізований і перебуває на військовій службі, та формування єдиної правозастосовної практики кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати	25
1.3. З метою формування єдиного правозастосовного підходу щодо визначення початку перебігу строку на апеляційне оскарження судових рішень, ухвалених у провадженнях про вчинення кримінальних проступків, розгляд яких відбувався у спрощеному провадженні в порядку, передбаченому ст. 382 КПК, справа передана на розгляд об'єднаної палати	27
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	28
II. Застосування норм Загальної частини кримінального права України	28
1. Обставини, що виключають кримінальну відповідальність	28
1.1. Необхідна оборона	28
1.1.1. Вирішуючи питання про те, чи перебувала особа, яка спричинила смерть потерпілому, в стані необхідної оборони, якщо експерт не зміг установити точний час смерті потерпілого, суд має враховувати вимоги ч. 4 ст. 17 та виходити з такого часу смерті, який є найбільш сприятливим для засудженої. Заподіяння засудженою потерпілому двох ударів ножем у той час, коли останній вже був без зброї, свідчить про перевищення меж необхідної оборони з боку засудженої, а заподіяння смерті потерпілому за таких умов слід кваліфікувати за ст. 118 КК	28
1.1.2. Власник житла, який заподіяв смерть однієї особи та вчинив замах на вбивство іншої, відбиваючи протиправне насильницьке вторгнення у житло групи осіб, що створювало реальну загрозу заподіяння шкоди його життю та здоров'ю, вважається таким, що перебував у стані необхідної оборони (ч. 5 ст. 36 КК)	30
2. Звільнення особи від кримінальної відповідальності	31
2.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК)	31
2.1.1. Відеозвернення потерпілого, надане стороною захисту під час апеляційного розгляду, в якому він стверджує, що не має претензій до обвинуваченого, який порушив правила дорожнього руху, спричинивши потерпілому тілесні ушкодження, а також про примирення з обвинуваченим, саме по собі не може бути підставою для звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК	

та не свідчить про те, що суд, який прийняв рішення про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності, переконався в добровільності позиції потерпілого, а також роз'яснив йому правові наслідки такого звільнення	31
II. Застосування норм Особливої частини кримінального права України	32
3. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	32
3.1. Зґвалтування (ст. 152 КК)	32
3.1.1. Зґвалтуванням є дії сексуального характеру, які були вчинені за відсутності чітко вираженого, явного, переконливого, такого, щоб інша особа зрозуміла, що особа бажає сексуального проникнення в її тіло, волевиявлення, за якого кожен із партнерів упевнений у добровільній згоді іншого на конкретні дії сексуального характеру, що виражена в певній зовнішній формі (вербально, жестами, мімікою чи конклюдентними діями тощо)	32
4. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	33
4.1. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК)	33
4.1.1. Злісне невиконання особою свого обов'язку зі сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (ст. 164 КК), що підтверджується сукупністю зібраних доказів, не може виправдовуватися відсутністю в засудженого можливостей для працевлаштування водієм міжнародних перевезень внаслідок обмеження права виїзду чоловіків за межі України, якщо так чи інакше без будь-яких об'єктивних перешкод особа не вчиняє жодних заходів для працевлаштування в межах України, ігноруючи тривало та пасивно виконання покладених на неї обов'язків зі сплати аліментів на утримання дітей	33
5. Кримінальні правопорушення проти власності	34
5.1. Грабіж (ст. 186 КК)	34
5.1.1. Дії особи, спрямовані на заволодіння чужим майном, які були розпочаті нею як шахрайські, після викриття потерпілим, який усвідомлював протиправність вчинюваних щодо нього дій та намагався повернути свій мобільний телефон, мають кваліфікуватися як грабіж, а не як шахрайство	34
5.2. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 КК)	35
5.2.1. Встановлення факту самовільного зайняття земельної ділянки та відсутність доказів того, що такі дії вчинив саме обвинувачений, унеможливають кваліфікацію його дій за ст. 197-1 КК	35

6. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації	36
6.1. Розголошення державної таємниці (ст. 328 КК)	36
6.1.1. Розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, має місце у випадку повідомлення особою, яка мала допуск до державної таємниці, інформації, що містилася в листі з грифом «Таємно» іншій особі, яка не мала такого допуску, у результаті чого відбувся витік відповідної інформації. Неврегульованість у нормативних документах, що визначають порядок допуску до державної таємниці, питання, якого стосувався лист із грифом «Таємно», не виключає ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 328 КК. Притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, у встановленому законом порядку, не виключає можливість притягнення її до кримінальної відповідальності за ст. 328 КК	36
РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	38
I. Загальні положення	38
1. Засади кримінального провадження	38
1.1. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості	38
1.1.1. Прокурор не зобов'язаний долучати під час судового розгляду всі зібрані під час досудового розслідування докази. Сторона обвинувачення має право на власний розсуд визначати обсяг доказів, необхідних і достатніх для доведення винуватості особи в інкримінованому злочині та притягнення її до кримінальної відповідальності	38
2. Сторона обвинувачення	39
2.1. Призначення та заміна прокурора	39
2.1.1. Повторне призначення слідчого або прокурора у кримінальному провадженні, яке було виділене або об'єднане з іншим, якщо після початку досудового розслідування вже було визначено слідчого чи групу слідчих для його проведення, КПК не передбачено, а тому не є обов'язковим	39
3. Докази і доказування	40
3.1. Допустимість доказу	40
3.1.1. Доказ, який підтверджує алібі обвинуваченого, наданий під час судового засідання без підтвердження способу та порядку отримання цього доказу, а також ненадання мобільного телефону, в якому цей	

доказ зберігався, є недопустимим	40
3.1.2. Висновок експерта, який проводив судово-почеркознавчу експертизу у кримінальному провадженні за ч. 2 ст. 366 КК без дослідження вільних зразків підпису обвинуваченого, є недопустимим доказом	41
4. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу	41
4.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому	41
4.1.1. Розмір відшкодування моральної шкоди не повинен призводити до безпідставного збагачення потерпілого, а має компенсувати йому перенесені моральні й фізичні страждання та тяжкість вимушених змін у житті, зумовлених отриманням у результаті дорожньо-транспортної події тілесних ушкоджень. При визначенні розміру відшкодування витрат на професійну правову допомогу суд повинен урахувувати складність справи, обсяг наданих адвокатом послуг і витрачений адвокатом час на їх надання, а не лише дані, наведені в акті приймання-передачі наданих адвокатом послуг	41
II. Досудове розслідування	43
5. Слідчі розшукові дії	43
5.1. Пред'явлення особи для впізнання	43
5.1.1. Сам по собі факт знайомства потерпілого з обвинуваченим не може бути підставою для визнання протоколу пред'явлення особи для впізнання неналежним доказом	43
5.2. Обшук	44
5.2.1. Слідчий, прокурор не зобов'язані забезпечувати присутність захисника під час проведення обшуку житла, участь якого під час проведення цієї слідчої дії не є обов'язковою, однак слідчий, прокурор не має права заборонити учасникам обшуку користуватися правовою допомогою адвоката або представника та зобов'язаний допустити такого адвоката або представника до обшуку на будь-якому етапі його проведення	44
5.3. Огляд	45
5.3.1. Територія подвір'я відділу поліції, доступ до якої був загальнодоступним, не є іншим володінням особи в розумінні ст. 233 КПК, а тому проведення огляду цієї території не потребує отримання від слідчого судді відповідного дозволу	45
6. Негласні слідчі (розшукові) дії	45
6.1. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій	45

6.1.1. Складання протоколу за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії і направлення його прокурору є обов'язком детектива чи працівника оперативного підрозділу, а пропущення ними строку виконання цього обов'язку не спричиняє його припинення. Складення протоколу негласної слідчої (розшукової) дії з порушенням процесуального строку, передбаченого ч. 3 ст. 252 КПК, не є підставою для визнання його недопустимим доказом	45
III. Судове провадження з перегляду судових рішень	46
7. Провадження в суді апеляційної інстанції	46
7.1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку	46
7.1.1. Ухвала суду першої інстанції, якою оголошено в розшук обвинуваченого та зупинено судове провадження до його розшуку, не перешкоджає подальшому кримінальному провадженню, а лише відтермінує його в часі та з урахуванням вимог ст. 392 КПК окремому оскарженню не підлягає	46
7.1.2. Ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні скарги голови міської ради на постанову слідчого про проведення службового розслідування не передбачена КПК, а тому підлягає апеляційному оскарженню	47
7.2. Порядок і строки апеляційного оскарження	48
7.2.1. Подання апеляційної скарги в межах неправильно роз'ясненого суддею строку на апеляційне оскарження судового рішення не свідчить про недотримання особою процесуально визначеного строку оскарження	48
8. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами	49
8.1. Відкриття кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами	49
8.1.1. Ухвала апеляційного суду про повернення заяви засудженого про перегляд рішень судів першої та апеляційної інстанцій за нововиявленими обставинами не повинна містити оцінку судді по суті тих питань, які порушуються у відповідній заяві. Питання щодо розгляду заяви за нововиявленими обставинами вирішує суддя, якому передано заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, не пізніше наступного робочого дня після надходження заяви до суду. Якщо заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подано без додержання встановлених ст. 462 КПК вимог, то саме суддя постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, із зазначенням недоліків заяви, спосіб їх усунення і встановлює строк, достатній для усунення недоліків. Якщо недоліки не були усунуті у встановлений строк, то суддя постановляє ухвалу про повернення заяви	49

IV. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану	51
9. Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану	51
9.1. Проголошення вироку в умовах воєнного стану	51
9.1.1. В умовах воєнного стану суд, склавши та підписавши повний текст вироку, має право проголосити лише його резолютивну частину, вручивши учасникам судового провадження повний текст вироку в день його проголошення	51

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВП	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ВСУ	Верховний Суд України
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
ОП	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду

РОЗДІЛ I. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

1.1. Згідно з положеннями ст. 55 КК у випадку, коли санкцією відповідної частини статті Особливої частини КК передбачено можливість призначення особі додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, суд, визнаючи особу винуватою у вчиненні відповідного кримінального правопорушення, має право призначити таке додаткове покарання незалежно від того, чи обвинувачений обіймав певну посаду або займався певною діяльністю на час вчинення кримінального правопорушення

Обставини справи: суд першої інстанції, визнавши особу винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 156 КК, дійшов висновку про необхідність призначення їй покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з навчанням та вихованням дітей, або займатися діяльністю, пов'язаною з роботою з дітьми, на строк 3 роки.

Апеляційний суд, переглядаючи вирок за скаргами прокурора та захисника, в порядку ч. 2 ст. 404 КПК виключив із мотивувальної та резолютивної частин вироку призначення обвинуваченому додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з навчанням та вихованням дітей, або займатися діяльністю, пов'язаною з роботою з дітьми, на строк 3 роки. Це рішення було мотивовано тим, що обвинувачений не мав і не має відповідної освіти, пов'язаної із навчанням та вихованням дітей, й взагалі не працевлаштований.

У касаційній скарзі прокурор стверджував, що та обставина, що засуджений на час постановлення судового рішення не обіймав посаду, пов'язану з навчанням та вихованням дітей, та не займався діяльністю, пов'язаною з роботою з дітьми не є підставою для незастосування додаткового покарання, передбаченого ст. 55 КК, оскільки законодавство не обмежує можливість призначення судом додаткового покарання, коли це передбачено санкцією відповідної статті.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП: необхідність відступу від висновку, викладеного в постанові колегії суддів Першої судової палати ККС у справі № 265/5853/17, відповідно до якої додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначено лише у випадках, коли вчинення злочину було пов'язане з посадою засудженого або із заняттям ним певною діяльністю.

Позиція ОП: скасовано ухвалу суду апеляційної інстанції і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ОП: санкцією ч. 2 ст. 156 КК передбачено покарання у виді позбавленням волі на строк від 5 до 8 років з позбавленням права

обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого.

ОП не погодилася з позицією суду апеляційної інстанції про виключення з вироку рішення про призначення обвинуваченому додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з навчанням та вихованням дітей, або займатися діяльністю, пов'язаною з роботою з дітьми, на строк 3 роки, з огляду на те, що, в цьому випадку не в повній мірі реалізується превентивна функція вказаного додаткового покарання.

Зміст ст. 55 КК не містить законодавчих заборон чи обмежень щодо призначення такого додаткового покарання в залежності від того, чи обіймав обвинувачений певну посаду або займався певною діяльністю на час вчинення кримінального правопорушення. Тому є необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, яка викладена в раніше ухваленій постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 05.03.2020 (справа № 265/5853/17).

Висновок щодо застосування ст. 55 КК:

Згідно з положеннями ст. 55 КК у випадку, коли санкцією відповідної частини статті Особливої частини КК передбачено можливість призначення особі додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, суд, визнаючи особу винуватою у вчиненні відповідного кримінального правопорушення, має право призначити таке додаткове покарання незалежно від того, чи обвинувачений обіймав певну посаду або займався певною діяльністю на час вчинення кримінального правопорушення.

Постанова ОП від 04.09.2023 у справі № 404/2081/22
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396688>

1.2. Особі, яку визнано винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого відповідною частиною статей 286, 286-1 КК, суд може призначити додаткове покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами незалежно від того, чи мала така особа на момент вчинення кримінального правопорушення отримане в передбаченому законом порядку посвідчення на право керування транспортними засобами

Обставини справи: особа, не маючи посвідчення водія на право керування транспортним засобом, порушила ПДР, внаслідок чого пішохід отримав тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили його смерть.

Вироком місцевого суду особу визнано винуватою і засуджено за ч. 2 ст. 286 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки без позбавлення права керувати транспортними засобами та на підставі статей 75, 104 КК звільнено від відбування покарання з випробуванням.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП: необхідність відступу від висновків про застосування норми права у подібних правовідносинах,

викладених у постановвах колегії суддів Другої судової палати ККС від 22.01.2019 (справа № 708/40/18) та від 01.02.2022 (справа № 130/1011/20), відповідно до яких у разі, якщо особа не отримувала посвідчення водія на право керування транспортними засобами відповідної категорії, то суд не вправі призначити таке додаткове покарання.

Позиція ОП: скасовано ухвалу суду апеляційної інстанції і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ОП: ОП встановила, що безпосередньо у ст. 55 КК не передбачено обмежень щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами, коли воно передбачене у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, особам, які на момент вчинення кримінального правопорушення не мали права керувати транспортними засобами. Положення зазначеної статті не містять також правових підстав призначення покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами, коли воно прямо передбачено у санкціях норм Особливою частини КК.

Ні норми Загальної частини КК, ні статті 286, 286-1 КК не містять жодних застережень чи умов застосування додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами, у тому числі, зумовлених відсутністю у винного посвідчення водія на право керування транспортними засобами.

ОП вважає, що правова природа додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами не зводиться виключно до вилучення посвідчення водія та не вичерпується такою дією, а застосовується на певний період, тривалість якого визначається судом відповідно до санкції відповідної частини статей 286, 286-1 КК, і полягає у забороні керувати транспортними засобами.

Висновок щодо застосування положень статей 55, 286, 286-1 КК:

Особі, яку визнано винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого відповідною частиною статей 286, 286-1 КК, суд може призначити додаткове покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами незалежно від того, чи мала така особа на момент вчинення кримінального правопорушення отримане у передбаченому законом порядку посвідчення на право керування транспортними засобами.

Постанова ОП від 04.09.2023 у справі № 702/301/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396675>

1.3. У матеріалах кримінального провадження має бути відображена інформація про походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину. Відсутність у матеріалах справи «корінця платіжного доручення» про видачу працівникам правоохоронних органів грошових коштів як видатків спеціального призначення та авансового звіту про використання коштів не є істотним порушенням вимог КПК і має бути оцінена у взаємозв'язку з відомостями про джерело походження коштів

У разі необхідності положення ч. 6 ст. 228 КПК дозволяють провести впізнання за фотознімками з додержанням вимог, зазначених у частинах 1, 2 вказаної статті, незалежно від наявності реальної можливості пред'явити для впізнання саму особу. Законодавством не передбачено необхідності обґрунтування та вмотивування слідчим проведення впізнання за фотознімками. Процесуальний закон не забороняє проведення впізнання в разі особистого знайомства з особою, яка впізнає

Відсутність у матеріалах справи окремої постанови про залучення особи до конфіденційного співробітництва чи залучення до участі в негласній слідчій (розшуковій) дії як конфідента не свідчить про порушення вимог КПК

Передача прокурору з недотриманням встановленого в ст. 252 КПК строку складання протоколу про результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії – аудіо-, відеоконтроль особи та контроль за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, не є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Складання протоколів поза межами строку, визначеного в ч. 3 ст. 252 КПК, не може саме по собі свідчити про недопустимість результатів проведеної негласної слідчої (розшукової) дії

Обставини справи: за вироком місцевого суду особу визнано винуватим та засуджено за ч. 2 ст. 307 КК.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі захисник, заперечує додержання порядку отримання органом досудового розслідування грошових коштів, використаних під час НСРД – контрольної закупки, оскільки в матеріалах справи немає корінця платіжного доручення, який би свідчив про видачу коштів уповноваженим працівникам із фонду витрат спеціального призначення, і це унеможливило перевірку в суді того, що саме ті грошові кошти, того ж номіналу, серії та номера, які видані з бюджету для проведення НСРД, були використані під час здійснення контрольної закупки. Вважає недопустимим доказом протокол проведення впізнання за фотознімками з тих підстав, що орган досудового розслідування мав реальну можливість провести впізнання особи, натомість вдався до проведення впізнання за фотознімками. Також захисник стверджує про недопустимість як доказів матеріалів НСРД з підстав: за відсутності окремої постанови про залучення конфідента був порушений порядок залучення особи до конфіденційного співробітництва і участь свідка у проведенні НСРД була незаконною; вказаний конфідент не був допущений до державної таємниці всупереч приписам ст. 517 КПК. Також зазначає що протоколи про результати

проведення НСРД було складено з порушенням строків, визначених ст. 252 КПК, внаслідок чого ці докази також мають бути визнані недопустимими.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП: необхідність формування єдиної правозастосовної практики щодо допустимості базових доказів у кримінальному провадженні, які були здобуті в результаті проведення НСРД з використанням грошових коштів зі спеціальних фондів правоохоронних органів, у разі відсутності у матеріалах кримінального провадження «корінця платіжного доручення» як документа на підтвердження легітимності використаних правоохоронними органами грошових коштів під час оперативної закупки.

Позиція ОП: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ОП: ОП указав, що законодавство не вимагає ідентифікації грошових коштів за номіналами і номерами купюр до або під час їх передачі відповідними фінансовим органом чи установою чи отримання правоохоронним органом, що виключає обґрунтовані сумніви в законності походження коштів для використання під час оперативної закупки.

Відсутність в матеріалах справи «корінця платіжного доручення» не свідчить про сумнівність походження грошей, використаних під час проведення НСРД.

ВС у своїх рішеннях неодноразово зазначав, що у матеріалах кримінального провадження має міститися інформація про походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину. Ці кошти можуть бути як отримані зі спеціальних фондів органів правопорядку, так і надані особисто заявниками. Використання особистих коштів під час проведення НСРД у виді контролю за вчиненням злочину автоматично не обумовлює недопустимості фактичних даних щодо видачі грошових коштів чи результатів НСРД.

Щодо вимог про визнання недопустимим доказом протоколу проведення впізнання за фотознімками з тих підстав, що орган досудового розслідування мав реальну можливість провести впізнання особи засудженого, натомість провів впізнання за фотознімками, ОП зазначає, що протокол впізнання за фотознімками був визнаний недопустимим доказом як через порушення, допущені під час проведення самої слідчої дії, що не відповідає вимогам ст. 228 КПК, так і через не зазначення в протоколі про реальну неможливість провести слідчу дію без участі особи, яку впізнають.

ОП враховує, що у правозастосовній практиці ВС висловлено й інші підходи, за якими колегії суддів виходять із того, що жодних імперативних вимог стосовно пред'явлення для впізнання виключно безпосередньо самої особи, а не її фотознімків законодавством не передбачено, так само як і обґрунтування слідчим необхідності проведення впізнання саме за фотознімками (постанови Першої судової палати ККС від 06.02.2020 у справі № 442/6175/18, Другої судової палати ККС від 10.11.2022 у справі № 226/471/20, Третьої судової палати ККС від 02.02.2022 у справі № 754/2710/20 та інших.

ОП виходить із того, що положення ч. 6 ст. 228 КПК дозволяють, за необхідності, провести впізнання за фотознімками з додержанням вимог, зазначених у частинах 1, 2 вказаної статті. Проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість подальшого пред'явлення особи для впізнання. Законодавством не передбачено обов'язку пред'явлення для впізнання виключно безпосередньо самої особи, а не її фотознімків, так само як і обґрунтування слідчим необхідності проведення впізнання саме за фотознімками.

Сам собою факт знайомства свідка із засудженим не може бути підставою для визнання зазначеного доказу недопустимим. Процесуальний закон не забороняє пред'явлення особи для впізнання у разі особистого знайомства з особою, яка впізнає. Зазначена слідча дія проводиться не тільки задля отримання (збирання) доказів, а й з метою перевірки вже отриманих в ході досудового розслідування фактичних даних, зокрема показань свідка.

Щодо вимог визнати матеріали НСРД недопустимими доказами з тих підстав, що особу було залучено до конфіденційного співробітництва без винесення окремої постанови, що участь конфідента у проведенні НСРД була незаконною, що всупереч приписів ст. 517 КПК конфідент не був допущений до державної таємниці, ОП вважає, що апеляційний суд на спростування доводів, аналогічних доводам касаційної скарги, обґрунтовано виходив із того, що в розумінні ст. 517 КПК це кримінальне провадження не є таким, що містить державну таємницю, а кримінальний процесуальний закон не встановлює вимог про залучення до конфіденційного співробітництва та проведення НСРД лише осіб, які допущені до державної таємниці.

Оскільки залучення особи до конфіденційного співробітництва й участь у НСРД є підготовчими діями сторони обвинувачення, спрямованими на підготовку до контролю за вчиненням злочину, проведення спостереження, відео-, аудіоконтролю особи, кримінальний процесуальний закон не встановлює вимог про те, щоб день та час постановлення прокурором рішення про проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину чи ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД – аудіо-, відеоконтроль особи, передували отриманню від особи згоди на її участь у НСРД.

Окремої постанови про залучення свідка до конфіденційного співробітництва матеріали справи не містять. ОП враховує, що рішення про застосування заходів безпеки, які містять справжні анкетні дані особи, котра дала згоду на конфіденційне співробітництво і до якої застосовано заходи безпеки, відповідно до вимог ч. 1 ст. 252 КПК та п. «а» ст. 15 Закону від 23.12.1993 № 3782-XII «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» є державною таємницею і до матеріалів кримінального провадження не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження.

ОП вбачає підстави до відступу від позиції щодо оцінки недотримання положень ч. 3 ст. 252 КПК як безумовного істотного порушення приписів

кримінального процесуального закону викладеної в постанові Першої судової палати ККС ВС від 19.07.2022 у справі № 758/14965/14-к.

Залучення свідка до участі в контролі за вчиненням злочину було зумовлено об'єктивними обставинами та відповідає положенням ч. 6 ст. 246 КПК, а відсутність у матеріалах провадження окремої постанови про його залучення до конфіденційного співробітництва не є порушенням вимог КПК, не свідчить про порушення прав учасників кримінального провадження, про наявність таких порушень КПК, які б могли призвести до ухвалення незаконного та/або необґрунтованого рішення.

Щодо оцінки протоколів про результати проведення НСРД, які було складено з порушенням строків, визначених приписами ст. 252 КПК, на предмет допустимості, ОП вказує, що передача прокурору з недотриманням установленого в ст. 252 КПК строку складання протоколу про результати проведення НСРД – аудіо, відеоконтроль особи та контроль за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, не є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Складання протоколів поза межами строку, визначеного в ч. 3 ст. 252 КПК, не може саме по собі свідчити про недопустимість результатів проведеної НСРД.

Правила допустимості доказів не пов'язують сам факт складання протоколу НСРД поза межами строку, визначеного приписами ч. 3 ст. 252 КПК, з недопустимістю результатів НСРД.

Наведений критерій оцінки вказаного порушення узгоджується з усталеною практикою ВС, зокрема, відображеною в постановках від 18.12.2019 у справі № 588/1199/16-к, від 22.10.2021 у справі № 487/5684/19, від 27.10.2021 у справі № 712/2374/18 тощо.

Тому, ОП вбачає підстави до відступу від позиції викладеної у постанові Першої судової палати ККС ВС від 19.07.2022 у справі № 758/14965/14-к, щодо оцінки недотримання приписів ч. 3 ст. 252 КПК як безумовного істотного порушення приписів кримінального процесуального закону.

Висновок щодо застосування норм права, передбачених статтями 246, 271 КПК:

У матеріалах кримінального провадження має бути відображена інформація про походження грошових коштів, які використовувалися під час контролю за вчиненням злочину.

Відсутність у матеріалах справи «корінця платіжного доручення» про видачу працівникам правоохоронних органів грошових коштів як видатків спеціального призначення та авансового звіту про використання коштів не є істотним порушенням вимог КПК і має бути оцінена у взаємозв'язку з відомостями про джерело походження коштів.

Висновок щодо застосування норми права, передбаченої ч. 6 ст. 228 КПК:

Положення ч. 6 ст. 228 КПК у разі необхідності дозволяють провести впізнання за фотознімками з додержанням вимог, зазначених у частинах 1, 2

вказаної статті, незалежно від наявності реальної можливості пред'явити для впізнання саму особу. Законодавством не передбачено необхідності обґрунтування та вмотивування слідчим проведення впізнання за фотознімками.

Процесуальний закон не забороняє проведення впізнання в разі особистого знайомства з особою, яка впізнає.

Висновок щодо застосування норми права, передбаченої ч. 6 ст. 246 КПК:

Відсутність у матеріалах справи окремої постанови про залучення особи до конфіденційного співробітництва чи залучення до участі в НСРД як конфідента не свідчить про порушення вимог КПК.

Висновок щодо застосування норми права, передбаченої ч. 3 ст. 252 КПК:

Складання протоколу НСРД поза межами строку, визначеного приписами ч. 3 ст. 252 КПК, не є підставою для визнання такого протоколу недопустимим доказом.

Постанова ОП ККС ВС від 25.09.2023 у справі № 208/2160/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817314>

1.4. Датою введення в дію положень, вказаних у п. 4 § 2 розділу 4 Закону № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», у тому числі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, є 16.03.2018

Пункт 10 ч. 1 ст. 284 КПК застосовується лише до кримінальних проваджень, відомості про які внесені до ЄРДР після введення в дію цього положення, тобто поширюється на кримінальні провадження, відомості про які внесені до ЄРДР із 16.03.2018, і не поширюється на кримінальні провадження, відомості щодо яких внесені в ЄРДР до вказаної дати

Період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого ст. 219 КПК, і не зупиняє його

Обставини справи: 15.03.2018 розпочато кримінальне провадження; 22.06.2018 двом особам повідомлено про підозру у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК; 11.08.2018 прокурор продовжив строк досудового розслідування до 22.09.2018; 20.09.2018 за два дні до закінчення строку досудового розслідування прокурор ухвалив рішення про завершення досудового розслідування і відкриття його матеріалів стороні захисту; 25.09.2018 сторона захисту закінчила ознайомлення з відкритими їй матеріалами; 28.09.2018 стороні захисту вручено обвинувальний акт; 01.10.2018 обвинувальний акт із додатками нарочно подано до суду.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою місцевого суду кримінальне провадження за обвинуваченням двох осіб у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК закрито у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування.

Апеляційний суд залишив без зміни цю ухвалу.

У касаційній скарзі прокурор не погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій і, зокрема, вказав на неврахування таких обставин: п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК не може застосовуватися до цього кримінального провадження, оскільки відомості про нього внесено до ЄРДР до набрання чинності цим положенням, тобто до 16.03.2018; зі строку досудового розслідування має виключатися період із дня відкриття матеріалів досудового розслідування стороною захисту і до завершення ознайомлення прокурором з відкритими стороною захисту матеріалами, що в цій справі відбулося 28.09.2018; у разі коли закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день, тому в даній справі, оскільки останній день строку – 30.09.2018 припав на вихідний, то таким днем мав вважатися понеділок 01.10.2018.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП: необхідність зробити висновок про те, що строк ознайомлення стороною захисту і стороною обвинувачення з матеріалами, відкритими протилежною стороною в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не включається у строк досудового розслідування, передбачений ст. 219 цього Кодексу.

Позиція ОП: скасовано судові рішення і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ОП: ОП визнала, що п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК застосовується лише до кримінальних проваджень, відомості про які внесені до ЄРДР після введення в дію цього положення, тобто поширюється на кримінальні провадження, відомості щодо яких внесені до ЄРДР з 16.03.2018 і не поширюється на кримінальні провадження, відомості щодо яких внесені в ЄРДР до вказаної дати.

ОП вважає, кримінальний процесуальний закон регулює порядок дотримання строків досудового розслідування саме для сторони обвинувачення, у розпорядженні якої перебувають матеріали досудового розслідування.

ОП встановила, що строк ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не впливає на перебіг строку досудового розслідування і не зупиняє його.

Висновок щодо набрання чинності положеннями п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК:

Датою введення в дію положень, вказаних у п. 4 § 2 розділу 4 Закону № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального Кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», у тому числі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, є 16.03.2018.

Пункт 10 ч. 1 ст. 284 КПК застосовується лише до кримінальних проваджень, відомості про які внесені до ЄРДР після введення в дію цього положення, тобто поширюється на кримінальні провадження, відомості про які

внесені до ЄРДР із 16.03.2018, і не поширюється на кримінальні провадження, відомості щодо яких внесені в ЄРДР до вказаної дати.

Висновок щодо впливу на перебіг строку досудового розслідування часу ознайомлення прокурора з матеріалами сторони захисту

Період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого ст. 219 КПК, і не зупиняє його.

У провадженні висловлено окрему думку.

Постанова ОП ККС від 11.09.2023 у справі № 711/8244/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536395>

Окрема думка <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113527571>

1.5. Вирішення питання про відновлення строку на касаційне оскарження вироку апеляційного суду, постановленого ним як судом першої інстанції в порядку КПК 1960 р., віднесене до компетенції конкретного апеляційного суду, який розглянув справу і постановив такий вирок

Позиції судів першої та апеляційної та касаційної інстанцій: вироком апеляційного суду особу засуджено за ст. 94 КК 1960 р., пунктами 7, 13 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 296, ч. 1 ст. 263 КК.

Ухвалою ВСУ касаційні скарги засудженого та його захисника задоволено частково, вирок апеляційного суду у частині вирішення цивільного позову потерпілого скасовано, а справу в цій частині направлено на новий судовий розгляд у порядку цивільного судочинства. У решті зазначений вирок залишено без зміни.

Ухвалою апеляційного суду відмовлено у задоволенні клопотання засудженого про поновлення строку на касаційне оскарження вироку апеляційного суду, а касаційну скаргу засудженого визнано такою, що не підлягає розгляду.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП: необхідність підтвердження позиції, висловленої у переважній більшості постанов ККС про те, що питання про відновлення пропущеного строку на оскарження згідно з положеннями статей 353, 386 КПК 1960 р. вирішується в судовому засіданні судом, який розглядав справу.

Позиція ОП: скасовано ухвалу суду апеляційної інстанції і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ОП: ОП вказала, що норми статей 353, 386 КПК 1960 р. містять вказівку на конкретний встановлений законом суд, до компетенції якого віднесено вирішення питання про відновлення пропущеного строку на оскарження, і питання інстанційності не порушується.

За вимогами статей 353, 386 КПК 1960 р. вирішення питання про відновлення строку на касаційне оскарження вироку апеляційного суду, постановленого ним як судом першої інстанції в порядку КПК 1960 р., віднесене

до компетенції конкретного апеляційного суду, який розглянув справу і постановив такий вирок.

Висновок щодо правозастосування положень статей 353, 386 КПК 1960 р. Вирішення питання про відновлення строку на касаційне оскарження вироку апеляційного суду, постановленого ним як судом першої інстанції в порядку КПК 1960 р., віднесене до компетенції конкретного апеляційного суду, який розглянув справу і постановив такий вирок.

Ухвала ОП від 11.09.2023 у справі № 01-57/08 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536398>

1.6. Ухвала про закриття кримінального провадження, яка постановлена лише щодо частини пред'явленого обвинувачення, підлягає оскарженню в апеляційному порядку, до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 ст. 392 КПК, щодо іншої частини інкримінованих особі діянь

Обставини справи: до місцевого суду направлено для розгляду обвинувальний акт за обвинуваченням особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 28 – ст. 340; ч. 3 ст. 27 – ч. 1 ст. 376-1 (у ред. Закону від 05.06.2009 № 1475-VI); ч. 3 ст. 27 – ч. 2 ст. 375 КК.

Під час підготовчого судового засідання місцевий суд заклав кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 27 – ч. 2 ст. 375 КК, на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК, у зв'язку з визнанням неконституційною та втратою чинності ст. 375 КК відповідно до Рішення КСУ від 11.06.2020 № 7-р/2020. В іншій частині пред'явленого обвинувачення кримінальне провадження призначив до розгляду.

Апеляційний суд змінив ухвалу місцевого суду, на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК заклав кримінальне провадження у зв'язку з відсутністю події вказаного кримінального правопорушення.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП: необхідність формування єдиної правозастосовної практики щодо апеляційного розгляду скарги на ухвалу суду першої інстанції про закриття кримінального провадження в частині певного кримінального правопорушення, при одночасному судовому розгляді іншої частини цього самого кримінального провадження в суді першої інстанції.

Позиція ОП: ОП погоджується з висновком апеляційного суду про можливість окремого оскарження ухвали суду першої інстанції про закриття кримінального провадження в частині інкримінованих особі діянь.

Обґрунтування позиції ОП: на думку ОП, при прийнятті рішення апеляційний суд врахував те, що Рішенням КСУ від 11.06.2020 № 7-р/2020 ст. 375 КК визнано такою, що не відповідає Конституції України і зробив висновок, що те діяння, яке стороною обвинувачення було поставлено особі за провину, в цій частині обвинувачення перестає бути кримінальним правопорушенням. У зв'язку із цими обставинами, а також у зв'язку з визнанням неконституційними положень п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК, вказаний суд визнав доводи поданих апеляційних скарг

про необхідність закриття кримінального провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 27 – ч. 2 ст. 375 КК, з підстав відсутності події цього кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК).

Відповідно до ч. 2 ст. 392 КПК, ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених частиною першою цієї статті, окремому оскарженню не підлягають, крім випадків, визначених цим Кодексом. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення, передбачене частиною першою цієї статті.

Також згідно з положенням ч. 11 ст. 284 КПК, ухвалу суду про закриття кримінального провадження може бути оскаржено в апеляційному порядку.

У кримінальному процесуальному законі не конкретизовано, чи йдеться про апеляційне оскарження ухвал щодо закриття кримінального провадження в цілому, чи лише в частині пред'явленого обвинувачення.

Підхід про те, що такі ухвали взагалі не можуть бути оскаржені в апеляційному порядку не відповідає загальним засадам кримінального провадження та суперечить законодавчому підходу про забезпечення апеляційної перевірки рішень суду першої інстанції, якими завершується судовий розгляд.

Також унеможлиблюється контроль з боку суду вищої інстанції за рішенням суду нижчого рівня, що стосується суті обвинувачення.

Адже, ухвалу, яка оскаржувалася в апеляційному порядку, постановлено під час судового провадження в суді першої інстанції, вона стосується закриття кримінального провадження в частині пред'явленого обвинувачення та перешкоджає подальшому кримінальному провадженню в цій частині.

Висновок щодо застосування статей 284, 392 КПК: ухвалу про закриття кримінального провадження в його частині може бути оскаржено в апеляційному порядку до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 ст. 392 КПК щодо іншої частини інкримінованих особі діянь.

У провадженні висловлено окрему думку.

Постанова ОП від 25.09.2023 у справі № 755/18777/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817298>

Окрема думка <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817316>

1.7. Після встановлення під час апеляційного розгляду факту смерті обвинуваченого, щодо якого ухвалено виправдувальний вирок, суд апеляційної інстанції зобов'язаний виконати вимоги статей 370, 404, 419 КПК, забезпечити участь захисника, продовжити апеляційний розгляд, надати мотивовані відповіді на доводи апеляційних скарг та постановити ухвалу, передбачену одним із пунктів 1, 2, 5 або 6 ст. 407 КПК, з урахуванням вимог статей 284, 417 КПК

Позиції судів першої, апеляційної та касаційної інстанцій: вироком місцевого суду особу визнано невинуватою у вчиненні кримінального

правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК, та виправдано на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку відсутністю в її діях складу кримінального правопорушення.

Ухвалою апеляційного суду виправдувальний вирок місцевого суду щодо цієї особи скасовано, а кримінальне провадження закрито у зв'язку з її смертю. Цю ухвалу було скасовано постановою суду касаційної інстанції та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

При новому апеляційному розгляді суд на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК закрит кримінальне провадження у зв'язку зі смертю обвинуваченого.

У касаційній скарзі прокурор не погодився з таким рішенням апеляційного суду та зазначив, що статтями 284 та 417 КПК не передбачено закриття кримінального провадження у зв'язку зі смертю обвинуваченого, щодо якого ухвалено виправдувальний вирок. З урахуванням позицій ОП (справа № 761/33482/16-к) та колегії суддів ККС (справа № 753/21116/17) у випадку смерті особи, щодо якої ухвалено виправдувальний вирок, закриттю підлягає не кримінальне провадження, а апеляційне провадження за апеляційними скаргами учасників провадження, а отже виправдувальний вирок залишається без змін.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП: необхідність формування єдиної правозастосовної практики щодо процесуального рішення, яке повинен постановити апеляційний суд після перегляду виправдувального вироку в тому випадку, коли обвинувачений помер, та чи повинен він за таких обставин розглянути по суті доводи апеляційної скарги.

Позиція ОП: скасовано ухвалу суду апеляційної інстанції і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ОП: ОП перевірила, що у цій справі суд першої інстанції ухвалив виправдувальний вирок щодо особи, а прокурор подав апеляційну скаргу у зв'язку з незгодою з виправдуванням обвинуваченого. Проте апеляційний суд не перевірів доводів апеляційної скарги прокурора, не надав на них ґрунтовних відповідей, порушивши вимоги статей 370, 419 КПК.

У цьому кримінальному провадженні апеляційний суд постановив рішення про закриття кримінального провадження, однак не виконав вимог статей 370, 404, 419 КПК, не надав відповіді на доводи апеляційної скарги прокурора та закрит кримінальне провадження, що фактично призвело до існування нескасованого судового рішення у закритому кримінальному провадженні.

Висновок щодо застосування статей 284, 417 КПК:

Після встановлення під час апеляційного розгляду факту смерті обвинуваченого, щодо якого ухвалено виправдувальний вирок, суд апеляційної інстанції зобов'язаний виконати вимоги статей 370, 404, 419 КПК, забезпечити участь захисника, продовжити апеляційний розгляд, надати мотивовані відповіді на доводи апеляційних скарг та постановити ухвалу, передбачену одним із пунктів 1, 2, 5 або 6 ст. 407 КПК з урахуванням вимог статей 284, 417 КПК.

У провадженні висловлено окрему думку.

Постанова ОП від 04.09.2023 у справі № 710/466/16-к
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396705>

Окрема думка <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113406822>

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

1.1. З метою формування єдиного правозастосовного підходу щодо тлумачення кваліфікуючої ознаки складів кримінальних правопорушень, передбачених частинами четвертими статей 185–187, 189 та 191 КК, «в умовах воєнного або надзвичайного стану» як такої, що є тотожною за своїм змістом з такою обставиною, що обтяжує покарання, як «вчинення злочину з використанням умов воєнного стану» (п. 1 ч. 2 ст. 67 КК), кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Обставини справи: місцевий суд визнав винуватим та засудив особу за ч. 3 ст. 185; ч. 4 ст. 185 КК.

Апеляційний суд скасував цей вирок в частині призначеного покарання.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП: необхідність відступити від рішення колегії суддів Першої судової палати ККС від 17.01.2023 у справі № 404/3367/22, відповідно до якого колегія погодилася з судом першої та апеляційної інстанцій у тому, що крадіжка була вчинена в умовах воєнного стану, тобто в період дії воєнного стану на території України, оскільки вчинення злочину в умовах воєнного стану як кваліфікуюча ознака не є тотожним вчиненню злочину з використанням умов воєнного стану.

Позиція колегії суддів ККС щодо вирішення порушеного питання: ОП доцільно прийняти рішення про відступ від вказаного вище рішення Першої судової палати ККС ВС, оскільки тлумачення ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» як такої, що означає «в період дії режиму воєнного або надзвичайного стану» суперечить точному змісту закону і меті, яку ставив законодавець, запроваджуючи такі зміни до КК.

Обґрунтування позиції ККС: позиція колегії суддів обґрунтовується, насамперед, тим, що кваліфікуючі ознаки, передбачені конкретними видами злочинів, за своїм змістом та значенням пов'язані з положеннями Загальної частини КК, які визначають обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання. Колегія суддів вважає, що кваліфікуюча обставина «в умовах воєнного або надзвичайного стану» у частинах четвертих статей 185–187, 189 та 191 КК має однакову правову природу з обтяжуючою обставиною, зазначеною у п. 11 ч. 1 ст. 67 КК: «вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій». Відмінність у формулюванні не може в цьому випадку відігравати вирішальну роль у тлумаченні, якщо зважати на однакову характеристику цієї обставини.

Здійснивши телеологічне та системне тлумачення кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» (частини четверті статей 185–187,

189 та 191 КК), шляхом дослідження мети прийняття закону, яким було внесено відповідні зміни до КК, колегія суддів дійшла висновку, що метою цього закону не було виключення можливості застосування частин 1–3 статей 185-187, 189, 191 в обставинах, які не мають нічого спільного з використанням безпорадного стану мешканців або інших умов, створених воєнними діями, що полегшують вчинення злочинів в ступені, що значно відрізняється від обставин звичайного життя.

На думку колегії суддів, тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану або надзвичайного стану» без урахування того, чи було використано такі умови для вчинення злочину, порушує принцип індивідуалізації покарання, визначений ч. 2 ст. 61 Конституції України. Ця теза обґрунтовується тим, що цей принцип вимагає також не ставити осіб, які вчинили злочини різної тяжкості в однакове становище. Особи, які використали фактичні обставини воєнного чи надзвичайного стану, і особи, які вчинили злочини за звичайних обставин, знаходяться у суттєво різному становищі. Недискримінаційне застосування до них однакових покарань не тільки не переслідує мету, заявлену законодавцем, але й не забезпечує розумну пропорційність ужитих заходів і поставленої мети, навіть якщо б така мета була заявлена. Ще більш очевидним стає порушення принципу домірності, коли однакова відповідальність настає за злочини, що очевидно є більш тяжкими, і за правопорушення, які до внесення обговорюваних змін розглядалися як злочини невеликої тяжкості або навіть як проступки, як, наприклад, у випадку ч. 1 ст. 185 КК.

Колегія суддів також наголошує на тому, що колегії інших палат ККС, переглядаючи судові рішення щодо осіб, засуджених за злочини, передбачені статтями 185–187, 189, 191 КК з кваліфікуючою ознакою «вчинення злочину в умовах воєнного стану», не ставили під сумнів правильність кваліфікації дій винних осіб за цією кваліфікуючою ознакою (наприклад, постанови колегії Третьої судової палати ККС від 08.09.2023 у справі № 725/585/23, від 01.09.2023 у справі № 643/2261/23, від 05.12.2022 у справі № 175/965/22, від 30.08.2023 у справі № 629/1724/22, постанови колегії Другої судової палати ККС від 18.08.2023 у справі 759/1736/23, від 31.07.2023 у справі № 369/9491/22, від 02.03.2023 у справі № 477/378/22, постанови колегія Першої судової палати ККС від 23.11.2022 у справі № 466/1973/22).

Таким чином, на думку колегії суддів, ОП повинна прийняти рішення про те, що тлумачення ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану» як такої, що означає «в період дії режиму воєнного або надзвичайного стану» суперечить точному змісту закону і меті, яку ставив законодавець, запроваджуючи такі зміни до КК

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 26.09.2023 у справі № 722/594/22 <https://reestr.court.gov.ua/Review/113817283>

1.2. З метою вирішення питання про можливість зупинення провадження в суді касаційної інстанції на підставі ч. 1 ст. 335 КПК щодо засудженого, який мобілізований і перебуває на військовій службі, та формування єдиної

правозастосовної практики кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Обставини справи: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 2 ст. 307 КК, звільнивши її від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК). Апеляційний суд скасував цей вирок в частині звільнення засудженого від відбування покарання та ухвалив строк відбування покарання обчислювати з дня фактичного затримання особи для виконання цього вироку.

На вказані судові рішення було подано касаційні скарги стороною обвинувачення та стороною захисту. Також сторона захисту подала клопотання про зупинення судового провадження на підставі ч. 1 ст. 335 КПК у зв'язку з тим, що засуджений на цей час мобілізований та перебуває на військовій службі, долучивши до нього відповідну довідку командира військової частини.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП: необхідність вирішення питання про те, чи можливе зупинення провадження в суді касаційної інстанції щодо засудженого, який мобілізований та проходить військову службу, на підставі ч. 1 ст. 335 КПК, а також формування єдиної правозастосовної практики.

Позиція колегії суддів стосовно вирішення проблеми: колегія суддів вважає, що обставини, на які посилається захисник у заяві, не можуть бути підставою для зупинення провадження в суді касаційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначає, що правила ст. 335 КПК, на які посилається захисник у заяві, регламентують судовий розгляд у суді першої інстанції та стосуються зупинення судового провадження стосовно особи у статусі обвинуваченого. Водночас засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок щодо якого набрав законної сили (частини 2 та 3 ст. 43 КПК). У цьому кримінальному провадженні вирок суду апеляційної інстанції стосовно особи набрав законної сили, а тому вона на цей час перебуває у статусі засудженого, отже відсутні підстави для зупинення провадження в суді касаційної інстанції.

Колегія суддів акцентує увагу на тому, що у судовій практиці ККС має місце різна практика щодо вирішення порушеного захисником питання. Так, в ухвалі колегії суддів Першої судової палати ККС від 15.09.2022 у справі № 439/548/19 висловлено таку ж позицію, яка наводилася вище. Водночас за аналогічних обставин колегія суддів Третьої судової палати ККС своєю ухвалою від 21.09.2022 у справі № 389/525/19 фактично висловила позицію щодо можливості застосування положень, передбачених ст. 335 КПК, на стадії касаційного розгляду.

На думку колегії суддів, останній підхід суперечить приписам ст. 335 КПК.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.09.2023 у справі № 638/3571/22 <https://reestr.court.gov.ua/Review/113901684>

1.3. З метою формування єдиного правозастосовного підходу щодо визначення початку перебігу строку на апеляційне оскарження судових рішень, ухвалених у провадженнях про вчинення кримінальних проступків, розгляд яких відбувався у спрощеному провадженні в порядку, передбаченому ст. 382 КПК, справа передана на розгляд об'єднаної палати

Обставини справи: вироком місцевого суду особу визнано винуватою у вчиненні кримінального проступку, передбаченого ч. 2 ст. 15–ч. 1 ст. 185 КК. Розгляд цього кримінального провадження відбувався у спрощеному провадженні, тобто в порядку, передбаченому ст. 382 КПК. Більше ніж через чотири місяці прокурор подав апеляційну скаргу і заявив клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку, оскільки копія оскаржуваного судового рішення на час подання апеляційної скарги до прокуратури не надходила. Копія вироку місцевого суду надійшла до прокуратури після подання апеляційної скарги.

Ухвалою апеляційного суду відмовлено у задоволенні клопотання прокурора про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку. Відмовляючи у задоволенні клопотання, апеляційний суд указав, що прокурор був обізнаний про перебування на розгляді місцевого суду обвинувального акта щодо особи разом з клопотанням прокурора про розгляд такого акта у спрощеному порядку, а тому об'єктивно мав можливість у розумні строки дізнатися про рух цієї справи та результати її розгляду, однак з апеляційною скаргою на оскаржуваний вирок суду прокурор звернувся поза межами строку на апеляційне оскарження, передбаченого п. 1 ч. 2 ст. 395 КПК.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП: необхідність формування єдиного правозастосовного підходу щодо визначення початку перебігу строку на апеляційне оскарження судових рішень, ухвалених в провадженнях про вчинення кримінальних проступків, розгляд яких відбувався у спрощеному провадженні в порядку, передбаченому ст. 382 КПК.

Позиція колегії суддів стосовно вирішення проблеми: колегія суддів ККС вважає, що необхідно відступити від висновку, викладеного у постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 16.02.2023 у справі № 756/5760/22, відповідно до якого касаційний суд визнав правильною відмову апеляційного суду в задоволенні клопотання прокурора про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку місцевого суду, з урахуванням того, що прокурор повинен був вживати заходів, щоб дізнатися про стан відомого йому судового провадження та отримати копію прийнятого рішення, а дізнавшись мотиви прийнятого рішення, мав об'єктивну можливість оскаржити його в апеляційному порядку в передбачені законом строки.

Обґрунтування позиції ККС: у судовій практиці ККС існують різні підходи до визначення початку перебігу строку на апеляційне оскарження судових рішень, ухвалених в провадженнях про вчинення кримінальних проступків, розгляд яких відбувався у спрощеному провадженні в порядку, передбаченому

ст. 382 КПК. Так, у постанові колегії суддів Третьої судової палати ККС від 20.12.2021 у справі № 761/14025/21 суд зробив висновок про те, що у провадженні щодо вчинення кримінального проступку, у випадку ухвалення місцевим судом вироку в порядку ст. 382 КПК, без виклику особи, яка його оскаржує, такий вирок може бути оскаржений такою особою протягом 30 днів із дня отримання нею копії судового рішення, як того вимагає ч. 3 ст. 395 КПК. В іншій постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 16.02.2023 у справі № 756/5760/22 вказано про те, що прокурор повинен був вживати заходів, щоб дізнатися про стан відомого йому судового провадження та отримати копію прийнятого рішення, а дізнавшись мотиви прийнятого рішення, мав об'єктивну можливість оскаржити його в апеляційному порядку в передбачені законом строки.

ККС вважає, що необхідно відступити від висновку, викладеного у постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 16.02.2023 у справі № 756/5760/22, що забезпечить єдність судової практики.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 07.09.2023 у справі №757/1624/22-к <https://reestr.court.gov.ua/Review/113454833>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. Застосування норм Загальної частини кримінального права України

1. Обставини, що виключають кримінальну відповідальність

1.1. Необхідна оборона

1.1.1. Вирішуючи питання про те, чи перебувала особа, яка спричинила смерть потерпілому, в стані необхідної оборони, якщо експерт не зміг установити точний час смерті потерпілого, суд має враховувати вимоги ч. 4 ст. 17 та виходити з такого часу смерті, який є найбільш сприятливим для засудженої. Заподіяння засудженою потерпілому двох ударів ножом у той час, коли останній вже був без зброї, свідчить про перевищення меж необхідної оборони з боку засудженої, а заподіяння смерті потерпілому за таких умов слід кваліфікувати за ст. 118 КК

Обставини справи: особа, обвинувачувалась в тому, що перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, знаходячись за місцем свого проживання разом зі своїм знайомим, на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин з останнім, в ході конфлікту, взяла в руки кухонний ніж, яким умисно нанесла два удари в область черевної порожнини потерпілого, внаслідок яких настала його смерть.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав особу винуватою і засудив за ч. 1 ст. 115 КК. Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок. Суди відхилили заяву засудженої щодо перебування в стані необхідної оборони, оскільки дійшли висновку, що смертельні поранення потерпілому вона спричинила через кілька годин після того, як зазнала побиття. В обґрунтування такого висновку вони послалися на висновок судової медичної експертизи,

відповідно до якого у потерпілого виявлені ушкодження на голові, спричинені за кілька годин до смерті.

У касаційній скарзі засуджена стверджує, що вона діяла в стані необхідної оборони, однак перевищила її межі, а судами першої та апеляційної інстанцій не спростовано її тверджень про те, що потерпілий поводив себе агресивно, перешкоджав їй вийти з подвір'я, завдавши їй численних ударів гумовою палицею по різним частинам тіла, а згодом погрожував її вбити ножем. У відповідь на реальну загрозу вона завдала потерпілому по голові два удари гумовою палицею і двічі вдарила потерпілого ножем в живіт.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій та перекваліфіковано дії особи з ч. 1 ст. 115 КК на ст. 118 КК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС дійшов висновку, що суди попередніх інстанцій не врахували того, що засуджена перебувала у стані необхідної оборони.

Насамперед, на думку колегії суддів, безпосередньою причиною завдання особою ударів ножем стало суспільно небезпечне посягання з боку потерпілого, пов'язане з її жорстоким побиттям та погрозою вдатися до більш небезпечного насильства, що підтверджується висновком судової медичної експертизи, відповідно до якого у неї виявлено ушкодження, що свідчать про тривале і наполегливе побиття з (не менш ніж 45 травматичних впливів), яке хоча і не призвело до тяжких наслідків для здоров'я засудженої, однак спричиняло їй інтенсивний біль і страх за своє здоров'я.

Як установила колегія суддів під час перевірки матеріалів кримінального провадження, засуджена залишилася наодинці з потерпілим не раніше 21:07 вечора. За висновком експерта смерть потерпілого настала приблизно за 10–15 годин до початку огляду трупа на місці виявлення, який розпочався о 13:20. Оскільки експерти не змогли встановити точний час смерті і за їх висновком смертельні поранення потерпілий міг отримати з 22:20 до 03:20 наступної доби, то, враховуючи позицію сторони захисту, суди під час визначення часу смерті потерпілого мали виходити з вимог ч. 4 ст. 17 КПК і прийняти за час смерті варіант, що є найбільш сприятливим для засудженої, тобто 22:20 попередньої доби. Виходячи з цих фактів, події, які закінчилися смертельним ушкодженням потерпілого, відбулися в проміжок близько години з 21:07 до 22:20. Ці обставини спростовують висновок про те, що побиття засудженої, коли вона зазнала не менш ніж 45 травматичних впливів, сталося за кілька годин до смертельних ударів ножем. Інших доказів, які б спростували версію сторони захисту про те, що смертельні удари були завдані безпосередньо у зв'язку з жорстоким побиттям засудженої потерпілим і для захисту від нього, судами не наведено, і, таким чином, твердження засудженої не спростовані поза розумним сумнівом.

Водночас, на думку колегії суддів, у цій ситуації має місце непропорційність дій засудженої небезпечності посягання, оскільки в момент завдання засудженою 2 ударів ножем в живіт потерпілого останній вже не мав

в руках ножа. Однак застосування для захисту засобів, що не відповідають обстановці посягання, не спростовує перебування особи у стані оборони, а вказує на перевищення меж необхідної оборони.

Ураховуючи викладене, колегія суддів перекваліфікувала дії засудженої з ч. 1 ст. 115 КК на ст. 118 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.09.2023 у справі № 204/647/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113722437>

1.1.2. Власник житла, який заподіяв смерть однієї особи та вчинив замах на вбивство іншої, відбиваючи протиправне насильницьке вторгнення у житло групи осіб, що створювало реальну загрозу заподіяння шкоди його життю та здоров'ю, вважається таким, що перебував у стані необхідної оборони (ч. 5 ст. 36 КК)

Обставини справи: органом досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачувалася у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 115; ч. 2 ст. 15 – п. 1 ч. 2 ст. 115 КК.

Місцевий суд визнав, що двоє осіб протиправно вторглися в житло обвинуваченого, який, не маючи іншої можливості уникнути насильства з боку нападників, яке створювало реальну загрозу заподіяння шкоди його життю та здоров'ю, захищаючись від протиправних дій, з використанням ножа вбив одного потерпілого та вчинив замах на життя іншого. Вироком місцевого суду обвинувачену відповідно до вимог ч. 5 ст. 36 КК визнано невинуватим у вчиненні інкримінованих злочинів та виправдано у зв'язку з відсутністю в його діянні складу кримінального правопорушення.

Ухвалою апеляційного суду залишено без зміни цей вирок.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС перевірів, що незадовго до події, яка відбулася, стався конфлікт між обвинуваченим та одним із потерпілих, що виник з ініціативи останнього в ході якого потерпілий завдав обвинуваченому удар кулаком в обличчя, після чого останній пішла додому. Згодом потерпілий ще з однією знайомою вдерлися в житло обвинуваченого, висловлюючи останній погрози вбивством. При цьому один з потерпілих тримав у руках заздалегідь заготовлену для заподіяння тілесних ушкоджень дерев'яну штакетину, що однозначно й беззаперечно свідчило про переслідування мети нападу. Тобто вторгнення в житло обвинуваченого з погрозами вбивства було протиправним та насильницьким.

ККС погодився з висновками судів попередньої інстанції про те, що обвинувачений, захищаючись ножами, вбив одну потерпілу та вчинив замах на вбивство іншої, будучи в стані необхідної оборони, оскільки зазнав суспільно небезпечного посягання з боку потерпілих, яке створювало реальну загрозу заподіяння шкоди його життю та здоров'ю внаслідок протиправного насильницького вторгнення в житло та нападу групою осіб, і не мав іншої можливості уникнути насильства з боку нападників.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 06.09.2023 у справі № 279/4057/17 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357698>

2. Звільнення особи від кримінальної відповідальності

2.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК)

2.1.1. Відеозвернення потерпілого, надане стороною захисту під час апеляційного розгляду, в якому він стверджує, що не має претензій до обвинуваченого, який порушив правила дорожнього руху, спричинивши потерпілому тілесні ушкодження, а також про примирення з обвинуваченим, саме по собі не може бути підставою для звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК та не свідчить про те, що суд, який прийняв рішення про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності, переконався в добровільності позиції потерпілого, а також роз'яснив йому правові наслідки такого звільнення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив особу за ч. 1 ст. 286 КК.

Апеляційний суд скасував цей вирок. Звільнив особу від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК у зв'язку із примиренням з потерпілим, а кримінальне провадження закрити.

У касаційній скарзі прокурор, вказує, що під час апеляційного розгляду на підтвердження свого клопотання сторона захисту надала диск з відеозаписом звернення потерпілого, однак у вказаному зверненні не йдеться про звільнення особи від кримінальної відповідальності, а потерпілий не просив у зв'язку з цим закрити кримінальне провадження.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вважає, що відеозвернення потерпілого у цьому провадженні не може бути розцінене ані як показання, оскільки показання в суді надаються в усній формі (ч. 1 ст. 23 КПК) та при безпосередній участі, а в разі неможливості безпосередньої участі – у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (ст. 336 КПК), ані як документ, оскільки інформація, яка міститься в ньому, з огляду на зазначене вище є недостатньою для встановлення судом обставин, передбачених ст. 46 КПК.

Враховуючи те, що примирення обвинуваченого з потерпілим належить розуміти як акт прощення в результаті вільного волевиявлення, що виключає будь-який неправомірний вплив, незалежно від того, яка зі сторін була ініціатором, та з яких мотивів, суд під час з'ясування думки потерпілого має впевнитися в добровільності його позиції та роз'яснити йому правові наслідки звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності.

Розглядаючи у судовому засіданні клопотання сторони захисту про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності та закриття

кримінального провадження на підставі ст. 46 КК, апеляційний суд взяв до уваги відеозвернення потерпілого, в якому він зазначав про те, що претензій до обвинуваченого не має, обвинувачений сприяв його лікуванню і те, що вони примирилися з обвинуваченим. Проте, зі змісту такого звернення не вбачається, що потерпілий висловлює свою позицію щодо поданого стороною захисту клопотання і розуміє, що у разі задоволення такого клопотання кримінальне провадження буде закрито.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.09.2023 у справі № 335/10127/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113722456>

II. Застосування норм Особливої частини кримінального права України

3. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

3.1. Зґвалтування (ст. 152 КК)

3.1.1. Зґвалтуванням є дії сексуального характеру, які були вчинені за відсутності чітко вираженого, явного, переконливого, такого, щоб інша особа зрозуміла, що особа бажає сексуального проникнення в її тіло, волевиявлення, за якого кожен із партнерів упевнений у добровільній згоді іншого на конкретні дії сексуального характеру, що виражена в певній зовнішній формі (вербально, жестами, мімікою чи конклюдентними діями тощо)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: вироком місцевого суду, залишеним без зміни апеляційним судом, особу визнано невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 152 КК, та виправдано у зв'язку з відсутністю в її діях складу злочину.

Позиція ККС: скасовано ухвалу суду апеляційної інстанції і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС, зокрема, вказав, що перевіряючи виправдувальний вирок щодо особи, апеляційний суд не врахував того, що у ст. 152 КК йдеться не про конкретний спосіб подолання опору чи ігнорування волі потерпілої особи, а про проникнення в тіло іншої людини за відсутності такого вільного волевиявлення потерпілої особи, що недвозначно свідчить про її добровільну згоду на це (за відсутності протиправного впливу на психіку і волю потерпілої особи, нехтування її волею).

Для інкримінування ст. 152 КК потрібно встановити, що дії сексуального характеру були вчинені за відсутності чітко вираженого, явного, переконливого, такого, щоб інша особа зрозуміла, що особа бажає сексуального проникнення в її тіло, волевиявлення, за якого кожен із партнерів упевнений у добровільній згоді іншого на конкретні дії сексуального характеру, що виражена в певній зовнішній формі (вербально, жестами, мімікою чи конклюдентними діями тощо).

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 04.09.2023 у справі № 149/2435/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396713>

4. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

4.1. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК)

4.1.1. Злісне невиконання особою свого обов'язку зі сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (ст. 164 КК), що підтверджується сукупністю зібраних доказів, не може виправдовуватися відсутністю в засудженого можливостей для працевлаштування водієм міжнародних перевезень внаслідок обмеження права виїзду чоловіків за межі України, якщо так чи інакше без будь-яких об'єктивних перешкод особа не вчиняє жодних заходів для працевлаштування в межах України, ігноруючи тривало та пасивно виконання покладених на неї обов'язків зі сплати аліментів на утримання дітей

Обставини справи: особу визнано винуватим у тому, що він протягом року, діючи умисно, злісно ухилився від сплати встановлених за судовими рішеннями аліментів на утримання трьох неповнолітніх дітей, що призвело до виникнення заборгованості за вказаний період у розмірі 174 749,43 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив особу за ч. 1 ст. 164 КК.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що суди не врахували того, що останній мав реальні труднощі з працевлаштуванням, а тому несплата ним коштів на утримання дітей не відповідає критерію злісного ухилення.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказує, що посилання захисника є необґрунтованими.

Як видно з фактичних обставин кримінального провадження, установлених судами попередніх інстанцій, особа, будучи обізнаним про зобов'язання сплачувати встановлені за рішеннями суду кошти на утримання дітей і попередженим про кримінальну відповідальність за злісне ухилення від сплати аліментів, без поважних причин, офіційно не працював, не вживав заходів для працевлаштування, не перебував на обліку в центрі зайнятості і не надавав матеріальної допомоги на утримання дітей, що призвело до виникнення заборгованості зі сплати аліментів у розмірі 174 749,43 грн.

Суди попередніх інстанцій на підставі доказів, отриманих у порядку, визначеному КПК, встановили, що обвинувачений мав обов'язок зі сплати аліментів, який не виконав, що призвело до виникнення заборгованості. Суди обґрунтовано визнали неприйнятними доводи сторони захисту, аналогічні наведеним у касаційній скарзі захисника, про несплату особою аліментів через неможливість працевлаштуватися водієм міжнародних перевезень після обмеження його права виїзду за межі України. Суди з'ясували, що обвинувачений за відсутності будь-яких об'єктивних перешкод не вчиняв жодних заходів для працевлаштування в межах України, а тому зазначені

доводи є надуманими та не звільняють особу від виконання своїх обов'язків щодо матеріального забезпечення неповнолітніх дітей.

На думку колегії суддів, у цьому кримінальному провадженні не підтверджено поважності причин чи вимушеності несплати аліментів. Водночас з установлених обставин вбачається, що умисні дії особи фактично полягали у тривалому пасивному ігноруванні виконання покладених на нього обов'язків зі сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей, що призвело до виникнення заборгованості, що свідчить про злісний характер ухилення від сплати аліментів.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 28.09.2023 у справі № 495/922/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113901704>

5. Кримінальні правопорушення проти власності

5.1. Грабіж (ст. 186 КК)

5.1.1. Дії особи, спрямовані на заволодіння чужим майном, які були розпочаті нею як шахрайські, після викриття потерпілим, який усвідомлював протиправність вчинюваних щодо нього дій та намагався повернути свій мобільний телефон, мають кваліфікуватися як грабіж, а не як шахрайство

Обставини справи: органом досудового розслідування дії особи, яка під приводом здійснення телефонного дзвінка отримав від потерпілої телефон, не реагуючи на вимогу потерпілої, не повернув телефон для власника, а заволодів ним, заподіявши потерпілій матеріальну шкоду на загальну суму 1792,67 грн, було кваліфіковано за ч. 2 ст. 186 КК.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд перекваліфікував дії обвинуваченого з ч. 2 ст. 186 на ч. 2 ст. 190 КК пославшись на ту обставину, що потерпіла добровільно передала обвинуваченому на його прохання мобільний телефон, який, зловживаючи її довірою, привласнив його, що є обов'язковою ознакою шахрайства. В момент добровільного передання обвинуваченому телефона, потерпіла не усвідомлювала протиправний характер дій обвинуваченого та розраховувала на те, що він добровільно поверне його.

Апеляційний суд скасував цей вирок у частині перекваліфікації дій засудженого місцевим судом з ч. 2 ст. 186 на ч. 2 ст. 190 КК та ухвалив свій вирок, яким засудив особу за ч. 2 ст. 186 КК. Апеляційний суд мотивував своє рішення тим, що злочин, вчинений обвинуваченим дійсно був розпочатий як шахрайство, оскільки потерпіла добровільно передала йому свій мобільний телефон внаслідок зловживання її довірою з боку обвинуваченого. Однак таке зловживання було викрито потерпілою до того моменту, коли обвинувачений зміг залишити місце вчинення злочину, де він ще не мав реальної можливості розпорядитися майном, яке вона йому передала. При цьому, обвинувачений після того, як його зловживання довірою було викрито, але до того, як злочин, передбачений ст. 190 КК, було закінчено, продовжив здійснювати дії, спрямовані на заволодіння чужим майном, і ці дії полягали саме у відкритому викраденні

чужого майна, факт якого усвідомлював як сам обвинувачений, так і потерпіла. На думку апеляційного суду, за таких обставин, дії, спрямовані на заволодіння майном, які було розпочато обвинуваченим як шахрайські, після викриття їх потерпілою та її намагання повернути свій мобільний телефон, на що обвинувачений не реагував, переросли у відкрите викрадення чужого майна.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС погоджується з доводами апеляційного суду та вважає правильним кваліфікацію дій засудженого за ч. 2 ст. 186 КК. Колегія суддів вважає, що потерпіла усвідомлювала, що обвинувачений заволодів її мобільним телефоном шляхом зловживання довірою. При цьому обвинувачений після того, як зловживання довірою було викрито, але до того, як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 190 КК, було закінчено, продовжив заволодіння чужим майном, і ці дії полягали у відкритому викраденні чужого майна, факт якого усвідомлював як сам обвинувачений, так і потерпіла, що свідчить про те, що мав місце грабіж, а не шахрайство.

ККС погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що дії особи, спрямовані на заволодіння чужим майном, які були розпочаті нею як шахрайські, після викриття їх потерпілою, яка усвідомлювала протиправність вчинюваних щодо неї дій та намагалась повернути свій мобільний телефон, мають кваліфікуватися саме як відкрите викрадення чужого майна.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 05.09.2023 у справі № 679/316/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113371132>

5.2. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 КК)

5.2.1. Встановлення факту самовільного зайняття земельної ділянки та відсутність доказів того, що такі дії вчинив саме обвинувачений, унеможливають кваліфікацію його дій за ст. 197-1 КК

Обставини справи: органом досудового розслідування особа обвинувачувалася в тому, що вона, виявивши за межами своєї ділянки іншу земельну ділянку, яка прилягала до житлового будинку та розміщувалася в охоронній зоні та є власністю територіальної громади, та не отримавши відповідного рішення міської ради, огородила цю земельну ділянку, завезла на її територію будівельні матеріали та почала роботи з будівництва прибудови до закладу громадського харчування, розпочавши протиправне використання вказаної ділянки у власних цілях. Такі дії були кваліфіковані органом досудового розслідування за ч. 2 ст. 197-1 КК.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: вирок місцевому суду, залишеним без зміни ухвалою суду апеляційної інстанції, особу визнано невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 197-1 КК, і виправдано у зв'язку з недоведеністю того, що кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу суду апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС установив, що надані стороною обвинувачення докази підтверджують лише факт самовільного зайняття земельної ділянки, розташованої на розподільному газопроводі низького тиску. Проте дослідженими судами попередніх інстанцій доказами не доводиться факт самовільного заволодіння земельною ділянкою саме обвинуваченим, оскільки жоден із допитаних свідків не вказав на нього як на особу, яка вчинила такі дії; власником кафе, розташованому на газопроводі низького тиску є інша особа; працівниками газової служби не склалися та безпосередньо не вручалися попередження щодо обвинуваченого, а він, придбавши житловий будинок, у подальшому отримав дозвіл на здачу в експлуатацію житлового будинку і з 2009 р. змінив місце проживання.

ККС погодився, що поза розумним сумнівом не доведено винуватість обвинуваченого у вчиненні ним кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 197-1 КК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 05.09.2023 у справі № 755/7551/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113324602>

6. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

6.1. Розголошення державної таємниці (ст. 328 КК)

6.1.1. Розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, має місце у випадку повідомлення особою, яка мала допуск до державної таємниці, інформації, що містилася в листі з грифом «Таємно» іншій особі, яка не мала такого допуску, у результаті чого відбувся витік відповідної інформації. Неврегульованість у нормативних документах, що визначають порядок допуску до державної таємниці, питання, якого стосувався лист із грифом «Таємно», не виключає ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 328 КК. Притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, у встановленому законом порядку, не виключає можливість притягнення її до кримінальної відповідальності за ст. 328 КК

Обставини справи: начальника відділу режимно-секретної частини міської ради, якому розпорядженням УСБУ області надано допуск до державної таємниці та до роботи з відомостями та матеріальними носіями секретної інформації зі ступенем секретності «Таємно», обвинувачено у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 328 КК. Начальник режимно-секретної частини після отримання листа відділу поліції, що надійшов їй від міського голови для виконання та мав гриф «Таємно», ознайомив зі змістом цього листа підпис на резолюції до нього начальника відділу персоналу міської ради, яка не мала допуску до державної таємниці, а саме повідомив зміст листа, на підставі якого з метою забезпечення участі в оперативно-розшукових заходах двох осіб, які не були працівниками міської ради, їй потрібно виготовити для цих осіб

посвідчення працівників міської ради («документів прикриття»), назвавши їх анкетні дані, а також надавши їх фотографії. Після виготовлення посвідчень працівників міської ради начальник відділу персоналу, усвідомлюючи, що вона працювала з таємною інформацією, не внесла в журнал обліку інформацію про виготовлені нею посвідчення. Начальника відділу режимно-секретної частини за порушення Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях було притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Обвинувачений, надаючи показання в суді першої інстанції, наголосив, що питання видачі працівникам поліції «документів прикриття» не врегульовано в нормативних актах, що забезпечують порядок допуску до відомостей, які становлять державну таємницю, а сам він таку інформацію не розголошував.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив особу за ч. 1 ст. 328 КК.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначає, що у діях начальника режимно-секретної частини міської ради має місце склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 328 КК, оскільки з сукупності зібраних доказів вбачається, що він розголосив інформацію, що містить державну таємницю особі (начальнику відділу роботи з персоналом), яка не має допуску до такої таємної інформації, вказавши на те, що така особа має зробити на виконання такого листа (виготовити посвідчення працівників міської ради особам, які не є працівниками такої ради), необхідних для виконання ними оперативно-розшукових завдань), а також повідомивши їй анкетні дані таких осіб та надавши їх фотографії. При цьому посилення обвинуваченого на нормативну неврегульованість питання видачі працівникам поліції «документів прикриття» не виправдовують його дій, оскільки у випадку відсутності юридичної та/або технічної можливості виконати службове доручення, пов'язане з режимно-секретною роботою, він мав повідомити про це керівництво з відповідним режимом допуску та відмовитись від виконання такого доручення, якщо його виконання пов'язане з розголошенням державної таємниці особам, які відповідного допуску не мають.

Колегія суддів також вважає безпідставним посилення сторони захисту на недопустимість притягнення обвинуваченого двічі до юридичної відповідальності (дисциплінарної та кримінальної) за одне й те саме правопорушення. У вирокі місцевого суду обґрунтовано зазначається, що притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за порушення Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях не виключає можливість притягнення його до кримінальної відповідальності в силу ст. 61 Конституції України, оскільки дисциплінарна та кримінальна відповідальність є різними видами юридичної відповідальності.

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. Загальні положення

1. Засади кримінального провадження

1.1. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості

1.1.1. Прокурор не зобов'язаний долучати під час судового розгляду всі зібрані під час досудового розслідування докази. Сторона обвинувачення має право на власний розсуд визначати обсяг доказів, необхідних і достатніх для доведення винуватості особи в інкримінованому злочині та притягнення її до кримінальної відповідальності

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою і засудив особу за ч. 1 ст. 115; ч. 2 ст. 15 – п. 1 ч. 2 ст. 115 КК.

Обґрунтовуючи доведеність винуватості особи у вчиненні злочинів, за які її засуджено, суд урахував надані прокурором докази, зокрема, висновки судово-медичних криміналістичних експертиз зі змісту яких убачалося, що при проведенні досліджень експерт використав висновок іншої експертизи, яка стороною обвинувачення не надавалася суду для дослідження.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі та доповненнях до неї сторона захисту, зокрема стверджувала про недопустимість як доказів висновків експертиз, оскільки в порядку ст. 290 КПК не було відкрито медичні документи та висновок однієї експертизи, дані якої було покладено в основу судово-медичних криміналістичних експертиз, що стосувалися досліджень ран на тілі потерпілого у взаємозв'язку характеристиками знаряддя вчинення злочину.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вважає що КПК не встановлює для прокурора обов'язку долучати під час судового розгляду всі зібрані під час досудового розслідування докази. Сторона обвинувачення має право на власний розсуд визначати обсяг доказів, необхідних і достатніх для доведення винуватості особи в інкримінованому злочині та притягнення її до кримінальної відповідальності. Водночас усі докази, у тому числі висновки експертів за результатами проведених експертних досліджень, надані прокурором суду на підтвердження винуватості особи, були відкриті стороні захисту під час виконання вимог ст. 290 КПК і під час судового розгляду в суді першої інстанції їх допустимість нею не оспорювалася.

2. Сторона обвинувачення

2.1. Призначення та заміна прокурора

2.1.1. Повторне призначення слідчого або прокурора у кримінальному провадженні, яке було виділене або об'єднане з іншим, якщо після початку досудового розслідування вже було визначено слідчого чи групу слідчих для його проведення, КПК не передбачено, а тому не є обов'язковим

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав невинуватим та виправдав особу за ч. 2 ст. 366; ч. 4 ст. 191 КК. Своє рішення суд мотивував, зокрема тим, що повноваження слідчого, який склав обвинувальний акт та прокурора, який його затвердив, не підтверджені постановами, винесеними в порядку статей 37 та 39 КПК, а тому всі докази сторони обвинувачення у цьому кримінальному провадженні є недопустимими.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд не врахував доказів, наданих стороною обвинувачення, чим порушив принцип змагальності сторін. Вказує, що у справі містяться копії документів, що підтверджують повноваження слідчого та прокурора, а в кримінальному провадженні, розпочатому шляхом виділення матеріалів з іншого провадження в порядку ст. 217 КПК, може бути використано як докази й ті матеріали, які існували на момент виділення.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначає, що у цьому провадженні, як видно з судових рішень, суди попередніх інстанцій не піддавали сумніву достовірність наданих стороною обвинувачення копій постанов, які підтверджують повноваження слідчого та прокурора. По формі та змісту ці документи повною мірою відповідають критеріям, визначеним КПК та судовою практикою, тому ККС вважає, що висновки суду апеляційної інстанції про те, що усі надані стороною обвинувачення докази є недопустимими виключно через те, що слідчий і прокурор продовжували виконувати свої повноваження у виділеному провадженні на підставі розпоряджень, винесених до виділення цього провадження, є необґрунтованими.

В ході судового розгляду були досліджені зібрані стороною обвинувачення докази, у тому числі й копії постанов про призначення слідчих і прокурорів у даному провадженні. Проте, суд першої інстанції дійшов висновку, що обвинувачення висунуто неповноважними посадовими особами.

Апеляційний суд, погодився з висновком суду першої інстанції, що відсутність постанов про призначення слідчого і прокурора у провадженні тягне за собою недопустимість усіх доказів. Відхиляючи доводи прокурора, суд зазначив, що при виділенні матеріалів досудового розслідування в окреме кримінальне провадження необхідно знову призначити слідчого (групу слідчих) та прокурора (групу прокурорів) у виділеному кримінальному провадженні. ККС

не погоджується з таким тлумаченням судами вимог КПК, яким не передбачено повторного призначення слідчого або прокурора у кримінальному провадженні, яке було виділено або об'єднано з іншим, якщо після початку досудового розслідування вже було визначено слідчого чи групу слідчих для його проведення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 26.09.2023 у справі № 382/646/1 <https://reestr.court.gov.ua/Review/113901639>

Окрема думка <https://reestr.court.gov.ua/Review/113985497>

3. Докази і доказування

3.1. Допустимість доказу

3.1.1. Доказ, який підтверджує алібі обвинуваченого, наданий під час судового засідання без підтвердження способу та порядку отримання цього доказу, а також ненадання мобільного телефону, в якому цей доказ зберігався, є недопустимим

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд засудив особу за ч. 1 ст. 187; ч. 3 ст. 289 КК. Приймаючи таке рішення, місцевий суд, зокрема, не врахував як доказ фотографію, яка, на переконання сторони захисту, підтверджувала алібі обвинуваченого, оскільки зображення свідчило про перебування останнього в реабілітаційному центрі для лікування алко- та наркозалежних, що виключало можливість вчинення ним інкримінованих злочинів за обставин, викладених в обвинувальному акті.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі захисник, крім іншого, стверджував, що місцевий суд безпідставно не врахував наданий стороною захисту документ (роздруковану фотографію), який підтверджував непричетність особи до злочинів, за які його засуджено.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередньої інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вважає, що фотографія, надана стороною захисту, є недопустимим доказом у цьому кримінальному провадженні.

Надана стороною захисту в судовому засіданні як доказ роздрукована фотографія із зображенням особи, яка підтверджувала її перебування в день вчинення злочинів не в тому місті, в якому вчиненні протиправні дії, не відповідає вимогам статей 86, 94, 99 КПК, оскільки стороною захисту не надано доказів того, яким шляхом в розумінні ч. 3 ст. 93 КПК і в якому порядку, передбаченому ч. 1 ст. 86 КПК, отримано відповідний доказ. Також стороною захисту згідно з вимогами ст. 99 КПК не надано мобільний телефон, в якому зберігається це зображення (марка, ідентифікаційні ознаки, власник, тощо) та не заявлено відповідне клопотання для його отримання, в порядку, передбаченому ст. 333 КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 05.09.2023 у справі № 333/1286/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113324601>

3.1.2. Висновок експерта, який проводив судово-почеркознавчу експертизу у кримінальному провадженні за ч. 2 ст. 366 КК без дослідження вільних зразків підпису обвинуваченого, є недопустимим доказом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: органом досудового розслідування особа обвинувачувалася в тому, що вона склала, підписала, завірила відтиском печатки свій підпис, направила за належністю завідомо неправдивий офіційний документ, внаслідок чого було спричинено тяжкі наслідки інтересам юридичної особи.

Місцевий суд визнав особу невинуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 364; ч. 2 ст. 366 КК, та виправдав її у зв'язку з недоведеністю, що кримінальні правопорушення вчинено нею. Ухвалюючи таке рішення, місцевий суд, зокрема, визнав недопустимим доказом висновок судово-почеркознавчої експертизи через недотримання порядку її проведення без дослідження вільних зразків підпису, які не були надані експерту.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС перевірів, що з усіх вилучених під час тимчасового доступу документів, обвинуваченою підписані лише 2 документи, які і були предметом експертного дослідження, а вільні зразки підпису обвинуваченої взагалі були відсутні.

Відсутність вільних зразків підпису особи при проведенні судово-почеркознавчої експертизи тягне визнання зробленого висновку судово-почеркознавчої експертизи недопустимим доказом через його неповноту та проведення з порушенням вимог п. 3.5 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз і експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 07.09.2023 у справі № 686/24376/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396794>

4. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

4.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому

4.1.1. Розмір відшкодування моральної шкоди не повинен призводити до безпідставного збагачення потерпілого, а має компенсувати йому перенесені моральні й фізичні страждання та тяжкість вимушених змін у житті, зумовлених отриманням у результаті дорожньо-транспортної події тілесних ушкоджень. При визначенні розміру відшкодування витрат на професійну правову допомогу суд повинен урахувати складність справи, обсяг наданих адвокатом послуг

і витрачений адвокатом час на їх надання, а не лише дані, наведені в акті приймання-передачі наданих адвокатом послуг

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим і засудив особу за ч. 1 ст. 286 КК, частково задовольнивши цивільний позов потерпілого та стягнув з засудженого 20 000 грн моральної шкоди та 10 000 грн витрат на надання правової допомоги.

У касаційній скарзі, потерпілий, зокрема, вказує, що стягнута на його користь моральна шкода в розмірі 20 000 грн визначена без урахування істотності вимушених змін у способі його життя через наслідки отриманих травм у результаті ДТП і проходження лікування. Зазначає про безпідставність зменшення розміру витрат на правову допомогу до 10 000 грн, адже заявлений ним розмір (28 000 грн) підтверджено доказами.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС перевірів, що під час вирішення питання про визначення розміру відшкодування моральної шкоди суди першої та апеляційної інстанцій врахували стан здоров'я потерпілого, тривалість його лікування протягом 12 днів, тяжкість вимушених змін у життєвих обставинах, які унеможливають ведення повноцінного способу життя, ті обставини, що отриманий потерпілим при травмах емоційний стрес міг незначно вплинути на загальний стан його організму та не призвів до суттєвого впливу на патологічні процеси в організмі, а потерпілий не надав підтверджуючих доказів необхідності додаткового обстеження та лікування внаслідок отриманих під час ДТП тілесних ушкоджень.

ККС погодився, що заявлений потерпілим розмір моральної шкоди у 150 000 грн не відповідав засадам розумності та виваженості, а відшкодування моральної шкоди у розмірі 20 000 грн відповідає цим засадам із урахуванням того, що розмір відшкодування моральної шкоди має бути не більшим, ніж достатньо для розумного задоволення потреб потерпілого й не повинен призводити до його безпідставного збагачення.

Також ККС зазначив, що вирішуючи питання про відшкодування витрат на професійну правову допомогу, суд має врахувати розумність заявленого розміру, а також пересвідчитись, що витрати є співмірними зі складністю провадження, а наданий адвокатом обсяг послуг і витрачений на їх надання час відповідають критерію реальності витрат.

ККС пересвідчився, що у цьому провадженні відбулося 9 судових засідань, 6 з яких було перенесено за клопотанням адвоката та потерпілого, а складання позовної заяви (8 годин) не потребувало значних зусиль, оскільки позовна заява має 4 сторінки та в своїй більшості містить посилання на норми закону, з урахуванням обставин справи. Тому місцевий суд правильно визнав розмір вартості наданих послуг, визначених в акті приймання-передачі наданих послуг на суму 28 000 грн, неспівмірним зі складністю справи та обсягом наданих

адвокатом послуг, та правомірно стягнув з обвинуваченого на користь потерпілого 10 000 грн на відшкодування витрат на правову допомогу.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 07.09.2023 у справі № 202/8301/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536396>

II. Досудове розслідування

5. Слідчі розшукові дії

5.1. Пред'явлення особи для впізнання

5.1.1. Сам по собі факт знайомства потерпілого з обвинуваченим не може бути підставою для визнання протоколу пред'явлення особи для впізнання неналежним доказом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив особу за ч. 2 ст. 185; ч. 2 ст. 187 КК.

Апеляційний суд змінив цей вирок, скасувавши його в частині засудження особи за ч. 2 ст. 187 КК і закриття провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК. Апеляційний суд виходив з того, що за матеріалами кримінального провадження встановлено те, що обвинувачений та потерпілий перебували на залізничній станції, де спілкувались між собою, отже особа обвинуваченого знайома потерпілому, водночас протоколом впізнання не доводиться та обставина, що обвинувачений заволодів грошовими коштами потерпілого. Спираючись на вказані підстави, апеляційний суд дійшов висновку про неналежність як доказу протоколу пред'явлення особи для впізнання.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС погоджується і з доводами прокурора про незаконність рішення апеляційного суду щодо визнання неналежним доказом протоколу пред'явлення особи для впізнання, за яким потерпілий впізнав обвинуваченого як особу, і як наслідок необґрунтовано спростував висновки суду першої інстанції про доведеність винуватості особи за ч. 2 ст. 187 КК.

Висновок апеляційного суду не ґрунтується на законі, зокрема, і приписах КПК, що визначають мету проведення такої слідчої дії, як пред'явлення особи для впізнання.

Сам по собі факт знайомства потерпілого з обвинуваченим не може бути підставою для визнання зазначеного доказу неналежним. Вказана слідча дія проводиться не тільки задля отримання (збирання) доказів, а й з метою перевірки вже отриманих в ході досудового розслідування фактичних даних, зокрема, показань потерпілого. Процесуальний закон не забороняє пред'явлення особи для впізнання в разі особистого знайомства із особою, яка впізнає. Висновки суду можуть ґрунтуватися не на одному чи кількох прямих доказах, а на аналізі саме сукупності всіх доказів, за якими встановлено особу та характер дій обвинуваченого, на підставі чого й робиться висновок про доведеність поза розумним сумнівом або недоведеність (згідно з цим

стандартом доказування) винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 20.09.2023 у справі № 760/149/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113722042>

5.2. Обшук

5.2.1. Слідчий, прокурор не зобов'язані забезпечувати присутність захисника під час проведення обшуку житла, участь якого під час проведення цієї слідчої дії не є обов'язковою, однак слідчий, прокурор не має права заборонити учасникам обшуку користуватися правовою допомогою адвоката або представника та зобов'язаний допустити такого адвоката або представника до обшуку на будь-якому етапі його проведення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив особу за ч. 1 ст. 309; ч. 2 ст. 307 КК.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі захисник вказує на незаконність проведення обшуку житла засудженого без участі захисника.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вважає, що під час проведення обшуку в цьому кримінальному провадженні не було порушено вимог КПК, оскільки ст. 236 цього Кодексу не передбачає обов'язку слідчого, прокурора чи іншої службової особи забезпечувати присутність під час проведення обшуку захисника чи адвоката. Натомість слідчий, прокурор не має права заборонити учасникам обшуку користуватися правовою допомогою адвоката або представника та зобов'язаний допустити такого адвоката або представника до обшуку на будь-якому етапі його проведення.

Як було встановлено судом, обшук житла засудженого було проведено на підставі відповідної ухвали слідчого судді, обшук проводився в присутності засудженого, понятих, фіксувався технічними засобами, відеозапис долучений до матеріалів кримінального провадження і був відтворений в судовому засіданні, виявлені грошова купюра, використана під час контролю за вчиненням злочину та оперативної закупівлі психотропної речовини, вилучена, упакована, опечатана та визнана речовим доказом. Протокол обшуку підписаний усіма учасниками без зауважень, у тому числі й засудженим, який в свою чергу будь-яких заперечень та зауважень щодо вилученого предмету та дій працівників поліції не заявляв.

Отже, хоча законодавець створює умови для участі осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені, а також захисника чи адвоката під час проведення обшуку, він не передбачає, що така участь є суворо обов'язковою з огляду на специфіку цієї слідчої дії.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 23.09.2023 у справі № 404/2409/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817265>

5.3. Огляд

5.3.1. Територія подвір'я відділу поліції, доступ до якої був загальнодоступним, не є іншим володінням особи в розумінні ст. 233 КПК, а тому проведення огляду цієї території не потребує отримання від слідчого судді відповідного дозволу

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив особу за ч. 1 ст. 296; ч. 2 ст. 345; ч. 3 ст. 262 КК.

Постановляючи таке рішення, місцевий суд, зокрема, врахував як допустимий доказ – протокол огляду місця події, яким було подвір'я відділу поліції.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі, крім іншого, захисник стверджував, що протокол огляду місця події (подвір'я відділу поліції) є недопустимим доказом, через проведення слідчої дії у позапроцесуальний спосіб.

Позиція ККС: судові рішення залишено без зміни.

Обґрунтування позиції ККС: ККС не погодився з твердженнями сторони захисту про недопустимість як доказу протоколу огляду місця події, оскільки вимога отримання дозволу на огляд, за відсутності добровільної згоди особи, стосується лише житла чи іншого володіння особи, що впливає з тлумачення ст. 233 КПК.

У цьому кримінальному провадженні був проведений огляд території подвір'я відділу поліції, доступ на яку є вільним для всіх охочих, зокрема, і для особи, яка вчинила кримінальні правопорушення. Відтак цю територію не можна вважати володінням особи, оскільки вона є загальнодоступним місцем, а тому огляд міг бути проведений без ухвали слідчого судді.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 04.09.2023 у справі № 648/3138/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113371152>

6. Негласні слідчі (розшукові) дії

6.1. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій

6.1.1. Складання протоколу за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії і направлення його прокурору є обов'язком детектива чи працівника оперативного підрозділу, а пропущення ними строку виконання цього обов'язку не спричиняє його припинення. Складання протоколу негласної слідчої (розшукової) дії з порушенням процесуального строку, передбаченого ч. 3 ст. 252 КПК, не є підставою для визнання його недопустимим доказом

Обставини справи: місцевий суд, виправдовуючи особу у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 361-2; ч. 2 ст. 362 КК, у зв'язку з відсутністю в її діях складу цих кримінальних правопорушень, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав, зокрема, недопустимим доказом протокол про результати контролю за вчиненням злочину в формі оперативної закупки через його несвоєчасне направлення прокурору з порушенням 24-годинного строку.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

Позиція ККС: скасовано ухвалу суду апеляційної інстанції і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС дійшов висновку, що складення протоколу за результатами проведення НСРД і направлення його прокурору є обов'язком детектива чи працівника оперативного підрозділу, а пропущення ними строку виконання обов'язку не спричиняє його припинення. Складення протоколу НСРД із порушенням процесуального строку, передбаченого ч. 3 ст. 252 КПК, не є підставою для визнання його недопустимим доказом з огляду на положення ст. 87 цього Кодексу.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 06.09.2023 у справі № 686/2657/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113371158>

III. Судове провадження з перегляду судових рішень

7. Провадження в суді апеляційної інстанції

7.1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку

7.1.1. Ухвала суду першої інстанції, якою оголошено в розшук обвинуваченого та зупинено судове провадження до його розшуку, не перешкоджає подальшому кримінальному провадженню, а лише відтермінує його в часі та з урахуванням вимог ст. 392 КПК окремому оскарженню не підлягає

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою місцевого суду оголошено в розшук та надано дозвіл на затримання обвинуваченого, а судове провадження зупинено.

Ухвалою апеляційного суду відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника на цю ухвалу місцевого суду, на підставі ч. 4 ст. 399 КПК, оскільки апеляційна скарга подана на судове рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС указав, що зупинення судового провадження є тимчасовою перервою в здійсненні провадження судом, що викликана однією із визначених у ст. 335 КПК обставин, після усунення якої судове провадження продовжується. Тобто рішення про зупинення судового провадження не перешкоджає подальшому кримінальному провадженню, а лише відтермінує його у часі. Тому ухвала суду першої інстанції, якою оголошено в розшук обвинуваченого та зупинено судове провадження до його розшуку не перешкоджає подальшому кримінальному провадженню та, з урахуванням вимог ст. 392 КПК, окремому оскарженню не підлягає.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 07.09.2023 у справі № 953/4064/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536397>

7.1.2. Ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні скарги голови міської ради на постанову слідчого про проведення службового розслідування не передбачена КПК, а тому підлягає апеляційному оскарженню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідча суддя відмовила у задоволенні скарги голови міської ради на постанову слідчого про проведення службового розслідування.

Апеляційний суд відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою міської ради в особі міського голови на вказану ухвалу з тих підстав, що ухвала слідчого судді про вирішення питання щодо проведення службового розслідування апеляційному оскарженню не підлягає.

У касаційній скарзі голова міської ради стверджує, що слідчий суддя, відмовивши в задоволенні скарги міської ради на постанову слідчого про проведення службової перевірки, вийшов за межі своєї компетенції. Суд апеляційної інстанції безпідставно відмовив у відкритті апеляційного провадження за його апеляційною скаргою, оскільки постановлена слідчим суддею ухвала не передбачена вимогами КПК, а тому може бути оскаржена в суді апеляційної інстанції.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вважає, що апеляційний суд необґрунтовано відмовив міському голові у відкритті апеляційного провадження за його апеляційною скаргою на ухвалу слідчого судді, оскільки не надав оцінки наявності у слідчої судді повноважень згідно з приписами КПК постановляти рішення за результатами розгляду скарги на рішення слідчого про проведення службового розслідування.

Відповідно до сталої правової позиції ВС, у разі, якщо слідчий суддя прийняв рішення, яке не передбачено КПК, оскільки не узгоджується з положеннями ст. 307 КПК стосовно його повноважень, суду апеляційної інстанції при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження належить виходити з приписів ч. 6 ст. 9 КПК, відповідно до якої у разі, якщо положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, то застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 КПК. Однією з таких засад є забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності (п. 17 ч. 1 ст. 7 КПК), а її зміст розкрито у ст. 24 КПК, згідно з частиною першою якої кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому КПК.

Тобто, у разі постановлення слідчим суддею ухвали, не передбаченої кримінальними процесуальними нормами, до яких відсилають положення ч. 3 ст. 309 КПК, суд апеляційної інстанції не вправі відмовити у перевірці її законності, посилаючись на приписи ч. 4 ст. 399 КПК.

За таких обставин постановлена під час досудового розслідування ухвала слідчого судді підлягає апеляційному оскарженню.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 19.09.2023 у справі № 569/15188/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113690616>

7.2. Порядок і строки апеляційного оскарження

7.2.1. Подання апеляційної скарги в межах неправильно роз'ясненого суддею строку на апеляційне оскарження судового рішення не свідчить про недотримання особою процесуально визначеного строку оскарження

Обставини справи: ухвалою місцевого суду від 03.01.2023 продовжено обвинуваченому строк дії запобіжного заходу у виді тримання під вартою на строк 60 днів. Роз'яснено, що цю ухвалу може бути оскаржено протягом 7 днів з дня її оголошення, а для особи, яка перебуває під вартою з моменту вручення їй копії судового рішення.

Отримавши 06.01.2023 резолютивну частину ухвали, обвинувачений 11.01.2023 подав апеляційну скаргу, а 30.01.2023 – доповнення до неї, в яких містилося клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу повернуто обвинуваченому у зв'язку з пропуском строку на апеляційне оскарження та відсутністю клопотання про його поновлення. Апеляційний суд, повертаючи апеляційну скаргу, вказав, що оскаржувана ухвала постановлена 03.01.2023, копію якої обвинувачений, який утримується під вартою, отримав 05.01.2023, однак із апеляційними скаргами звернувся лише 11.01.2023 та 30.01.2023, тобто поза межами строку апеляційного оскарження, передбаченого п. 1 ч. 2 ст. 395 КПК і при цьому не порушує питання про поновлення строку апеляційного оскарження даної ухвали.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС перевірів, що вирішуючи питання про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргю обвинуваченого апеляційний суд, залишив поза увагою наявність на першій сторінці апеляційної скарги клопотання обвинуваченого про поновлення строку на апеляційне оскарження.

ККС встановив, що апеляційний суд належним чином не перевірів та не проаналізував доводи обвинуваченого, не врахував, що оскаржуючи рішення судді в апеляційному порядку, обвинувачений діяв згідно з роз'ясненою процедурою оскарження, і не встановивши, що таке роз'яснення було неправильним, дійшов необґрунтованого і передчасного висновку про пропущення останнім строку на апеляційне оскарження.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 12.09.2023 у справі № 461/4309/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113456624>

8. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами

8.1. Відкриття кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами

8.1.1. Ухвала апеляційного суду про повернення заяви засудженого про перегляд рішень судів першої та апеляційної інстанцій за нововиявленими обставинами не повинна містити оцінку судді по суті тих питань, які порушуються у відповідній заяві. Питання щодо розгляду заяви за нововиявленими обставинами вирішує суддя, якому передано заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, не пізніше наступного робочого дня після надходження заяви до суду. Якщо заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подано без додержання встановлених ст. 462 КПК вимог, то саме суддя постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, із зазначенням недоліків заяви, спосіб їх усунення і встановлює строк, достатній для усунення недоліків. Якщо недоліки не були усунуті у встановлений строк, то суддя постановляє ухвалу про повернення заяви

Обставини справи: після розгляду заяви засудженого про перегляд вироку суду першої інстанції, яким його було засуджено за ч. 1 ст. 185, ч. 4 ст. 187, пунктами 1, 6, 12 ч. 2 ст. 115 КК, та ухвали апеляційного суду, за нововиявленими обставинами, якою він вважав порушення таємниці наради суддів, апеляційний суд прийняв рішення про її повернення, мотивуючи своє рішення тим, що обставина, на яку посилається засуджений, не відповідає вимогам, передбаченим у п. 5 ч. 2, ч. 3 ст. 462 КПК, оскільки обставина, на яку посилається засуджений, не є нововиявленою, а в самій заяві відсутні обґрунтування з посиланням на докази, що підтверджують наявність нововиявлених обставин. Повертаючи заяву засудженому, суддя апеляційного суду також вказав і на те, що засуджений вже неодноразово звертався до апеляційного суду із аналогічними заявами про перегляд судових рішень щодо нього за нововиявленими обставинами із посиланням на порушення таємниці нарадчої кімнати, які були предметом розгляду суду апеляційної інстанції. Разом з тим суддя апеляційного суду констатував, що об'єктивних даних щодо можливого порушення суддями місцевим судом таємниці нарадчої кімнати не встановлено, як і не підтверджено засудженим у заяві.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС дійшов висновку, що суддя апеляційного суду, враховуючи зміст оскаржуваної ухвали, у даному випадку не мав процесуальних підстав повертати заяву засудженого не надавши йому можливості усунути недоліки заяви, про які вказано у мотивувальній частині цієї ухвали, разом з тим, ККС вважає необґрунтованими доводи засудженого, що в суді апеляційної інстанції питання про повернення заяви щодо перегляду

певного рішення цього суду за нововиявленими обставинами має вирішувати колегія суддів, а не суддя одноособово.

З матеріалів провадження вбачається, що, ухвалюючи рішення про повернення заяви засудженого про перегляд судового рішення щодо нього за нововиявленими обставинами, суддя апеляційного суду вказав, що вона не відповідає вимогам п. 5 ч. 2, ч. 3 ст. 462 КПК, оскільки викладені в ній доводи не є відповідно до ч. 2 ст. 459 КПК нововиявленими обставинами та відсутні обґрунтування з посиланням на докази, що підтверджують наявність нововиявлених обставин.

Якщо за результатом перевірки заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами встановлено невідповідність такої заяви вимогам ст. 462 КПК, то суд повинен застосовувати правила ст. 429 КПК, але підставою для повернення заяви саме за п. 1 ч. 3 ст. 429 КПК є попереднє залишення такої заяви без руху, для надання особі, яка подала заяву, можливості усунути зазначені недоліки. І лише у тому випадку, коли особою не усунуто недоліки, про які вказано в ухвалі, суд своєю ухвалою може повернути таку заяву, керуючись п. 1 ч. 3 ст. 429 КПК. Повернення ж заяви без попереднього залишення її без руху можливе лише у випадках, визначених пунктами 2 та 3 ч. 3 ст. 429 КПК.

Апеляційний суд вказував про невідповідність заяви засудженого про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами вимогам ст. 462 КПК, оскільки такі обставини у розумінні ст. 459 КПК не є нововиявленими, та при цьому в ухвалі не вказано, що таку заяву подано особою, яка не має права подавати таку заяву (п. 2 ч. 3 ст. 429 КПК), або, що заява подана з пропуском відповідного строку та особа не порушує питання про його поновлення (п. 3 ч. 3 ст. 429 КПК), а у самій ухвалі взагалі не вказано пункт ч. 3 ст. 429 КПК та конкретну підставу для її повернення.

Таким чином, суддя апеляційного суду, враховуючи зміст оскаржуваної ухвали, у даному випадку не мав процесуальних підстав повертати заяву засудженого не надавши йому можливості усунути недоліки заяви, про які вказано у мотивувальній частині цієї ухвали.

Системне тлумачення вказаної норм ч. 1 ст. 464 КПК вказує на те, що питання щодо розгляду заяви за нововиявленими обставинами вирішує суддя, якому передано заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, який не пізніше наступного робочого дня після надходження заяви до суду вирішує питання щодо відкриття провадження за нововиявленими обставинами, а якщо заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подано без дотримання встановлених ст. 462 КПК вимог, то саме суддя постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, із зазначенням недоліків заяви, спосіб їх усунення і встановлює строк, достатній для усунення недоліків. Якщо недоліки не були усунуті у встановлений строк, суддя постановляє ухвалу про повернення заяви.

Отже, суддя апеляційного суду може ухвалити рішення про повернення указаної вище заяви одноособово, однак виключно з підстав, передбачених кримінальним процесуальним законом, а саме ст. 429 КПК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.09.2023 у справі № 1-292/11 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113690555>

IV. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану

9. Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану

9.1. Проголошення вироку в умовах воєнного стану

9.1.1. В умовах воєнного стану суд, склавши та підписавши повний текст вироку, має право проголосити лише його резолютивну частину, вручивши учасникам судового провадження повний текст вироку в день його проголошення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: вироком місцевого суду особу засуджено за ч. 1 ст. 309; ч. 4 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років, а на підставі ст. 75 КК звільнено від відбування покарання з випробуванням.

Апеляційний суд скасував цей вирок у частині призначеного покарання та ухвалив в цій частині свій вирок, яким засудив особу за ч. 2 ст. 186 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що суд апеляційної інстанції не мав права обмежитися проголошенням вступної та резолютивної частин вироку, вручивши в цей день повний текст вироку без його проголошення.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС указав, що в умовах дії воєнного стану апеляційний суд відповідно до ч. 15 ст. 615 КПК після складання та підписання повного тексту вироку мав право обмежитися проголошенням його резолютивної частини, вручивши в цей день учасникам судового провадження повний текст ухваленого судового рішення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 13.09.2023 у справі № 638/4224/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536486>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за вересень 2023 року / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду к. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2023. – 52 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua